

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

VALTIONEUVOSTON JULKAISUJA 2021:48

vn.fi

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Valtioneuvoston julkaisu 2021:48

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

Valtioneuvosto Helsinki 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtioneuvosto

© 2021 tekijät ja sisäministeriö

ISBN pdf: 978-952-383-769-0

ISSN pdf: 2490-0966

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

Valtioneuvoston julkaisu 2021:48**Julkaisija** Valtioneuvosto**Yhteisötekijä** Sisäministeriö**Kieli** suomi**Sivumäärä** 48

Tiivistelmä

Selonteossa arvioidaan Suomen sisäisen turvallisuuden tilaa ja siihen kohdistuvia muutosvoimia, sekä määritellään sisäisen turvallisuuden tavoitteet ja kehittämisen suunta alkaneelle vuosikymmenelle.

Suomi on maailman turvallisimaa maa. Selonteon tavoitteena on varmistaa sisäisen turvallisuuden kehittyminen edelleen niin, että Suomi on tulevaisuudessa entistä turvallisempi maa kaikille ihmisille ja ihmisryhmille. Suomen sisäisen turvallisuuden politiikka perustuu ensisijaisesti ennaltaehkäisyyn. Turvallisuuden tunne on tärkeä osa sisäistä turvallisuutta ja vahva kokemus turvallisuudesta suojaa yhteiskuntaa myös uudeltaisilta turvallisuushkilta.

Tavoitetta toteutetaan siirtämällä viranomaisten toiminnan painopistettä korjaavista palveluista ennaltaehkäisyyn, pitämällä luottamus sisäisen turvallisuuden toimijoihin korkeana kaikissa väestöryhmissä ja turvaamalla, että hätätilanteessa apua on saatavilla nopeasti koko maassa. Turvallisuusongelmia ennaltaehkäistään laajassa yhteistyössä. Rikoksia paljastetaan ja selvitetään tehokkaasti sekä tuloksellisesti. Kansallisen turvallisuuden uhat tunnistetaan ja torjutaan. Suomi toimii aktiivisesti ja ennakoivasti sisäiseen turvallisuuteen liittyvässä kansainvälisessä yhteistyössä. Laadukkaat sisäisen turvallisuuden palvelut edellyttävät riittäviä voimavaroja.

Asiasanat

rikollisuus, rajavalvonta, tullivalvonta, yleinen järjestys, onnettomuudet, tapaturmat, varautuminen, sisäinen turvallisuus, turvallisuus, poliisitoimi, pelastustoimi, sisäasiainhallinto, turvallisuusympäristö, oikeuslaitos

ISBN PDF 978-952-383-769-0**ISSN PDF** 2490-0966

Julkaisun osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-769-0>

Statsrådets redogörelse för den inre säkerheten

Statsrådets publikationer 2021:48**Utgivare** Statsrådet**Utarbetad av** Inrikesministeriet**Språk** finska**Sidantal**

48

Referat

I redogörelsen analyseras nuläget och förändringskrafterna i fråga om den inre säkerheten i Finland, och målen och den planerade utvecklingsriktningen för det innevarande årtiondet definieras.

Finland är världens tryggaste land. Målet med redogörelsen är att säkra att den inre säkerheten fortsätter att utvecklas så att Finland i framtiden är ett allt tryggare land för alla människor och människogrupper. Finlands politik för den inre säkerheten bygger i första hand på förebyggande arbete. En känsla av trygghet är en viktig del av den inre säkerheten; en stark säkerhetskänsla skyddar samhället mot både gamla och nya typer av säkerhetshot.

Målet genomförs genom att tyngdpunkten i myndigheternas verksamhet flyttas från korrigerande tjänster till förebyggande arbete, genom att förtroendet för myndigheterna med ansvar för den inre säkerheten hålls högt i alla befolkningsgrupper och genom att snabb hjälp i nödsituationer tryggas i hela landet. Det samarbetas brett för att förebygga säkerhetsproblem. Brott avslöjas och utreds effektivt och resultatrikt. Hoten mot den nationella säkerheten identifieras och avvärs. Finland agerar aktivt och proaktivt i det internationella samarbetet på området inre säkerhet. För att tjänsterna på området inre säkerhet ska hålla hög standard krävs tillräckliga resurser.

Nyckelord

inre säkerhet, trygghet, polisväsendet, räddningsverken, inrikesförvaltningen, säkerhetsmiljö, brottsbekämpning, Brottspåföljdsmyndigheten, tullkontroll, våld, allmän ordning, olyckor, säkerhetsplanering, gränskontroll, beredskap, krisberedskap

ISBN PDF 978-952-383-769-0**ISSN PDF**

2490-0966

URN-adress <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-769-0>

Government Report on Internal Security

Publications of the Finnish Government 2021:48**Publisher** Finnish Government**Group Author** Ministry of the Interior**Language** Finnish**Pages**

48

Abstract

The Report assesses the state of internal security in Finland and the drivers of change affecting it, and it defines the internal security objectives and the direction of development for the current decade.

Finland is the safest country in the world. The Report aims to ensure the further development of internal security so that Finland will be an even safer country for all people and population groups in the future. Finland's internal security policy is mainly based on prevention. The feeling of safety is an important part of internal security, and a strong feeling of safety and security also protects society from new types of security threats.

This objective will be implemented by shifting the focus of the authorities' activities from corrective services to prevention, by maintaining a high level of trust in internal security operators among all population groups and by ensuring that assistance is quickly available in emergencies throughout the country. Problems with security will be prevented through extensive cooperation. Crimes will be detected and investigated efficiently and effectively. Threats to national security will be identified and countered. Finland will be active and proactive in international cooperation in the field of internal security. High-quality internal security services require sufficient resources.

Keywords

crime, border control, customs control, public order, incidents, accidents, preparedness, internal security, security, police, rescue services, Ministry of the Interior's branch of government, security environment, judicial system

ISBN PDF 978-952-383-769-0**ISSN PDF**

2490-0966

URN address <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-769-0>

Sisältö

1	Selonteko tarkastelee sisäistä turvallisuutta vuoteen 2030 saakka	7
2	Päämääränä kaikkien turvallisuus	8
3	Arjen turvallisuus kuuluu kaikille	10
3.1	Enemmistölle arki on turvallisempaa kuin koskaan.....	10
3.2	Tapaturmat ja onnettomuudet ovat yleisempiä kuin Tanskassa ja Ruotsissa.....	13
3.3	Vakava rikollisuus kasaantuu pienelle joukolle ja kansainvälistyy.....	15
3.4	Rajaturvallisuus, laitton maahantulo ja rajat ylittävä tavaraliikenne.....	20
3.5	Muuttoliike ja maahanmuuttajat ovat pysyvä osa yhteiskuntaa.....	22
3.6	Viranomaisten yhteistyö palvelujen voimavarana	23
3.7	Koronaviruspandemian vaikutus sisäiseen turvallisuuteen.....	27
4	Toimintaympäristön muutokset ja vakavat häiriöt	30
4.1	Turvallisuuteen vaikuttavat ilmiöt.....	31
4.2	Vakavat ja laajat häiriöt saattavat yleistyä.....	34
5	Suomi maailman turvallisimpana maana vuonna 2030	38
5.1	Ennalta ehkäisemme turvallisuusongelmia laajassa yhteistyössä.....	38
5.2	Varmistamme, että kaikki väestöryhmät voivat luottaa viranomaisiin ja yhteiskuntaan.....	41
5.3	Hälytyspalvelumme toimivat ja apua on saatavilla nopeasti.....	42
5.4	Paljastamme ja selvitämme rikoksia tehokkaasti ja tuloksellisesti	42
5.5	Tunnistamme ja torjumme kansallisen turvallisuuden uhkia	43
5.6	Toimimme aktiivisesti ja ennakoivasti kansainvälisessä yhteisössä.....	44
5.7	Laadukkaat palvelut edellyttävät riittäviä voimavaroja.....	45

1 Selonteko tarkastelee sisäistä turvallisuutta vuoteen 2030 saakka

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle sisäisen turvallisuuden selonteon, jossa kuvataan Suomen sisäisen turvallisuuden tilaa ja siihen kohdistuvia muutosvoimia. Selonteossa määritetään myös sisäisen turvallisuuden tavoitteet ja kehittämisen suunta alkaneelle vuosikymmenelle eduskunnan edellyttämällä tavalla¹. Selonteko perustuu laajaan turvallisuuskäsitykseen, joka huomioi kansallisten muutosilmidiöiden lisäksi myös globaalien haasteiden vaikutukset Suomen turvallisuuteen.

Eduskunta on järjestänyt selonteon valmistelun aikaisen parlamentaarisen seurannan. Selonteon valmisteluissa on huomioitu edelliseen sisäisen turvallisuuden selontekoon liitetyssä eduskunnan kannanotossa esitettyjä seikkoja. Lisäksi parlamentaarinen seurantar ryhmä on esittänyt selontekoluonnokseen näkemyksiä, joita valtioneuvosto on huomioinut harkintansa mukaan. Selonteko ja eduskunnan tulevat kannanotot määrittelevät pitkäjänteisesti Suomen sisäisen turvallisuuden politiikkaa tuleville vuosille.

Sisäisen turvallisuuden kehittymistä ja kehittämistä tarkastellaan tässä selonteossa suhteessa siihen, miten suomalaisen yhteiskunnan odotetaan muuttuvan osana Eurooppaa ja kansainvälistä yhteisöä. Selonteon tulevaisuustarkastelu ulottuu vuoteen 2030 asti.

Selonteon toisessa luvussa kuvataan Suomen sisäisen turvallisuuden politiikan perusta ja päämäärä. Kolmannessa luvussa kuvataan väestön turvallisuuden tunnetta sekä sisäisen turvallisuuden nykytila, ja neljännessä luvussa sisäiseen turvallisuuteen kohdistuvat muutosvoimat sekä keskeisimmät sisäisen turvallisuuden laajamittaiset häiriöt. Selonteon viidennessä luvussa todetaan toimenpiteet, joilla tavoitteet saavutetaan. Selonteon valmistelussa on hyödynnetty tutkimustietoa, viranomaisten havaintoja ja arvioita sekä keskeisten tahojen lausuntoja. Selonteon valmisteluun ovat osallistuneet eri ministeriöt ja viranomaiset ja siinä on kuultu muita tahoja laajasti.

1 EK 8/2017 vp

2 Päämääränä kaikkien turvallisuus

Suomen sisäinen turvallisuus perustuu ensisijaisesti ongelmien ja häiriöiden ehkäisyyn ennalta. Toiminnassa edistetään oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksia.

Suomi on maailman turvallisin maa. Selonteon tavoitteena on varmistaa sisäisen turvallisuuden edelleen kehittyminen niin, että Suomi on tulevaisuudessa entistä turvallisempi maa kaikille ihmisille ja ihmisryhmille. Vahva kokemus turvallisuudesta suojaa yhteiskuntaa myös uudenlaisilta turvallisuushiltilta.

Sisäisellä turvallisuudella tarkoitetaan niitä yhteiskunnan ominaisuuksia, joiden johdosta ihmiset voivat nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista ilman rikollisuudesta, häiriöistä, onnettomuuksista ja niihin rinnastettavista kansallisista ja kansainvälisistä ilmiöistä johtuvaa pelkoa tai turvattomuutta. Sisäinen turvallisuus muodostuu näin ollen useista tekijöistä yhteiskunnassa.

Suomen sisäisen turvallisuuden politiikka perustuu ensisijaisesti ennaltaehkäisyyn. Mahdollisimman moni tapaturma, onnettomuus, rikos ja muu häiriö pyritään estämään ennalta. Turvallisuusongelmien juurisyihin vaikutetaan tehokkaasti erityisesti muilla kuin turvallisuusviranomaisten toimilla. Työllisyys, koulutus, yhteiskunnallinen osallisuus, ihmisten terveys, vähäiset päihdehaitat ja korkea hyvinvointi laajasti muodostavat perustan hyvälle arjen turvallisuudelle.

Turvallisuusviranomaisilla on ratkaiseva merkitys sisäisen turvallisuuden takaamisessa onnettomuuksien, häiriöiden ja rikosten sattuessa. Niiden toiminnalla varmistetaan, että ihmiset voivat luottaa yhteiskunnan apuun vakavimpien uhkien kohdatessa. Turvallisuusviranomaisten ja oikeudenhoidon palvelut tuotetaan niin, että ihmiset saavat tarvitsemansa avun koko maassa nopeasti, tehokkaasti ja yhdenvertaisesti. Tämä edellyttää riittävää henkilöstöä ja kalustoa, niiden kehittämistä ja toimivaa moniviranomaisyhteistyötä.

Sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden toimien keskeisenä tavoitteena on perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen. Sisäinen turvallisuus pohjautuu ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian sekä vapauden, vakauden, hyvinvoinnin, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseen kaikessa toiminnassa. Ihmisoikeusvaikutusten arviointi on olennainen osa sisäisen turvallisuuden toimintaa. Sisäinen turvallisuus rakentaa osaltaan

yhteiskuntarauhaa. Sitä ilmentävät muun muassa viranomaisten ja hallinnon nauttima luottamus, hyvät väestösuhteet sekä demokratian keinojen noudattaminen erilaisten ongelmien ja jännitteiden ratkaisemisessa.

Viranomaisten turvallinen työympäristö on varmistettava. Suomalaisten viranomaisten nauttima luottamus perustuu vahvaan ammattitaitoon, avoimuuteen, oikeudenmukaisuuteen ja ihmisten yhdenvertaiseen kohteluun. Tärkeä osa viranomaisten luottamuksen rakentamista on vahva sisäinen valvonta ja riittävä sekä uskottava laillisuusvalvonta. Viranomaistoiminnassa korostetaan voimankäytön oikeasuhtaisuutta ja viimesijaisuutta sekä jännitteiden liennyttämistä ja tarpeettoman eskalaation välttämistä.

Suomen jäsenyys Euroopan unionissa ja Schengen-järjestelmässä on merkityksellistä myös sisäiselle turvallisuudelle. Suomi toimii aktiivisesti ja rakentavasti Euroopan unionissa. Vastaamme omalta osaltamme siitä, että toimimme yhdessä sovittujen sääntöjen mukaisesti.

EU:n turvallisuusunionistrategia vuosiksi 2020–2025² korostaa turvallisuuden merkitystä perusoikeuksien takaajana ja painottaa koko yhteiskunnan kattavaa lähestymistapaa. Strategiassa esitetään neljä painopistettä EU-tason toimille: tulevaisuuden kestävä turvallisuusympäristö, muuttuvien uhkien torjuminen, eurooppalaisten suojeleminen terrorismilta ja järjestäytyneeltä rikollisuudelta sekä vahva eurooppalainen turvallisuusekosysteemi.

Kestävän kehityksen tavoitteet ja Agenda 2030 -toimintaohjelma luovat osaltaan globaalin viitekehyksen, jolla on vaikutusta myös sisäiselle turvallisuudelle. Se, miten kestävän kehityksen haasteet globaalisti ratkaistaan, vaikuttaa merkittäväällä tavalla rauhaan, vakauteen ja valtioiden välisiin suhteisiin.

2 Komissio 24.7.2020. *EU:n turvallisuusunionistrategia*. COM(2020) 605 final

3 Arjen turvallisuus kuuluu kaikille

Suomessa enemmistö kokee elämänsä turvalliseksi. Rikosten tekeminen, niiden uhriksi joutuminen sekä tapaturmat ja onnettomuudet liittyvät usein huonosuaisuuteen. Juuri nämä ihmiset on tavoitettava nykyistä paremmin ja aiemmin. Yhteiskuntarauhan ylläpitäminen vaatii työtä. Viranomaisten kuormitus ja tehtävien monimutkaistuminen haastavat luottamusta.

3.1 Enemmistölle arki on turvallisempaa kuin koskaan

Suomi sijoittuu erinomaisesti kansainvälisissä vertailuissa, joissa mitataan arjen turvallisuutta ja yhteiskuntarauhaa, eli turvallisuuden tunnetta, onnettomuuksia, häiriöitä ja rikollisuutta, sekä demokratiaa, perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ja luottamusta viranomaisiin sekä oikeusjärjestelmään. Suomi on keskeisimmässä tutkimuksessa viiden kärkiin joukossa ja parhaiten sijoittunut Pohjoismaa.³

Arki Suomessa on turvallisempaa kuin koskaan aiemmin. Liikennekuolemat ovat lähes puolittuneet viimeisen 20 vuoden aikana ja palokuolemien määrä on laskenut tasaisesti. Henkirikoksen uhriksi joutumisen todennäköisyys on noin puolet pienempi kuin 1980-luvulla. Sama kehityskulku pätee myös useilla muilla arjen turvallisuuden osa-alueilla. Samalla piilorikollisuus on tietyissä rikoksissa vähentynyt alentuneen ilmoituskyvyn myötä.

Sisäinen turvallisuus on usein henkilökohtaista. Se, millaisia turvallisuusongelmia ihminen arjessaan kohtaa, tai mitä hän pelkää, riippuu hänen henkilökohtaisista ominaisuuksistaan, olosuhteistaan tai kokemuksistaan. Näitä ovat muun muassa ikä, sukupuoli, alkuperä, terveys, äidinkieli, asuinpaikka, sosioekonominen asema sekä muut häntä määrittävät tekijät.

³ Suomi sijoittuu ensimmäiseksi maailmassa Maailman Talusfoorumin (WEF) Maailman turvallisin maa (2017, 2018, 2019) – ja Fragile States Indexin Maailman vakain valtio (2017, 2018, 2019) -vertailuissa sekä ensimmäiseksi Euroopassa Eurostatin Luottamus poliisiin ja oikeusjärjestelmään (2018, 2019) -vertailussa. Lisäksi Suomi sijoittuu korkealle World Internal Security and Policing Indexin (WISPI) Sisäisen turvallisuuden ja poliisitoiminnan taso (2016) – ja Transparency Internationalin Maailman vähiten korruptoitunut maa (2016, 2017, 2018) -vertailuissa.

Turvallisuuden tunne⁴ on Suomessa korkea: 89 prosenttia ihmisistä pitää Suomea turvalisena maana. Henkilökohtaista turvallisuutta pidetään tätäkin korkeampana: 96 prosenttia ihmisistä kokee henkilökohtaisen turvallisuutensa hyväksi.⁵ Vuonna 2020 alkanut koronaviruspandemia on osoittanut, että vahva turvallisuuden kokemus arjessa kantaa laajalla enemmistöllä ihmisistä myös kriisin kohdatessa.

Kuva 1. Turvallisuuden tunne on Suomessa korkea.

Lähde: Turvassa 2021 kyselytutkimus, Suomen Kyselytutkimus Oy

Yleinen eriarvoistumiskehitys huolettaa yli 60 prosenttia Suomessa asuvista ihmisistä.⁶ Eriarvoisuus näkyy turvallisuudessa erityisesti väkivallan, onnettomuuksien, syrjinnän ja viharikosten sekä eri tavoin ilmenevän kaltoinkohtelun uhkaan liittyen. Suurin taustatekijä turvallisuuden eriarvoisuudessa on köyhyys- ja syrjäytymisriski, joka koskettaa huomattavaa osaa väestöstä eli noin 860 000 henkilöä.⁷ Lisäksi avun saannin nopeudessa on eroja ihmisten asuinpaikan perusteella.

Syrjäytymisen ja turvallisuuden suhde on kaksisuuntainen.⁸ Syrjäytyminen⁹ aiheuttaa turvallisuusongelmia, jotka taas kiihdyttävät syrjäytymiskehitystä yksilötasolla. Sosiaaliset

4 Turvallisuuden tunteella tarkoitetaan sellaista ”yksilön henkilökohtaista mielikuvaa tai olotilaa, jossa riskit ja vaarat eivät merkittäväällä tavalla ole olemassa” (Limnell et al., 2014) ja siinä on ”kyse elämän ennustettavuudesta, jatkuvuudesta ja ymmärrettävyydestä” (Karisto, 2003). Turvattomuus ja pelko vaikuttavat esimerkiksi siihen, kuka käyttää julkisia tiloja, sillä pelon seurauksena voi olla vetäytyminen julkisesta tilasta. (Pérez-Tejera et al., 2018)

5 Suomen Kyselytutkimus Oy (ennakkotieto Turvassa 2021 -raportista)

6 Ks. esim. [Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta 2020](#). Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta tai [Turvassa 2019. Kansalaisturvallisuus Suomessa](#). Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö 2020.

7 [Köyhyydenvahti: Suomen köyhyysraportti 2020](#). Suomen köyhyyden vastainen verkosto EAPN-Fin.

8 Ks. esim. Aaltonen, Mikko (2010): [Nuorten aikuisten koulupudokkuus, työttömyys ja väkivaltarikollisuus – väkivallan tekijät ja uhrin kansallisesti edustavan rekisteriaineiston valossa](#). Oikeus 39(3).

9 Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisussa ”Nuorten syrjäytyminen: Tietoa, toimintaa ja tuloksia” (2013) syrjäytymisen pääasiallisena määritelmänä käytetään seuraavaa: ”Syrjäytymisellä tarkoitetaan pitkäaikaisen ja uusiutuvan työttömyyden lisäksi sosiaalisten siteiden heikkoutta, mukaan lukien perhesuhteiden murtuminen, sosiaalinen eristäytyminen ja ammatilliseen järjestäytymiseen perustuvan luokkasolidarisuuden väheneminen, ongelmalliseksi koetut työväenluokkaiset naapurustot ja ongelmalliset sosiaaliset verkostot”. Lisäksi usein käytetään EVA:n Hukassa -raportin (2012) määritelmää ”korkeintaan perusasteen opinnot suorittaneen työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret”.

ongelmat kasautuvat usein ja esimerkiksi rikokset koskettavat yhä voimakkaammin jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä – samalla kun muun väestön turvallisuus on parantunut. Syrjäytyminen saa usein alkunsa silloin, kun huono-osaisuus kasautuu ja monimuotoistuu sekä alkaa heikentää ihmisen mahdollisuuksia hallita omaa elämäänsä. Samalla myös yhteiskunnallisen osallisuuden kokemus laskee. Muun muassa matala koulutus, pitkäaikainen työttömyys ja toimeentulo-ongelmat ovat merkittäviä syrjäytymisen riskitekijöitä.

Sisäministeriön vuonna 2020 tekemien selvitysten perusteella haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten turvallisuuden kokemus on Suomessa yhteneväinen laajemman väestön kanssa. Leipäjonoissa olevat ihmiset kokevat Suomen turvalliseksi maaksi, mutta henkilökohtainen turvallisuuden tunne on jonkin verran heikompi kuin muilla. Siinä missä yhteiskunta koetaan turvallisuutta lisääväksi tekijäksi väestössä yleisesti, kokevat haavoittuvamassa asemassa olevat enemmän turvattomuutta.

Suomessa on perinteisesti ja kansainvälisesti vertaillen vahva yhteiskuntarauha ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus. Tätä selittävät muun muassa pitkä demokratiaperinne, yhteiskunnalliset rakenteet, jotka tukevat tasa-arvoisia mahdollisuuksia lähtökohdista riippumatta, ja vähäinen korruptio. Myös kolmas sektori ja kansalaisyhteiskunnan aktiivinen toiminta edistävät osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Yhteiskunnalliset jännitteet ratkaistaan rauhanomaisin ja virallisin keinoin. Julkisten paikkojen turvallisuus on pidemmän aikavälin tarkastelussa kohentunut.¹⁰ Kokoontumis- ja sananvapauden turvaamat mielenilmaukset sujuvat pääosin rauhallisesti ja niiden yhteydessä tehdään harvoin rikoksia.

Ihmisten välinen luottamus on Suomessa edelleen korkealla tasolla, joskin polarisaatioilmiöt haastavat sitä. Tutkimuksen mukaan enemmistö ihmisistä on sitä mieltä, että ihmiset ovat pääsääntöisesti hyvántahtoisia toisilleen, vaikka ihmiset tunnistavat jännitteitä eri ryhmien välillä.¹¹ Polarisaatiokehitykseen liittyy vaara jännitteiden ja sosiaalisen levottomuuden lisääntymisestä.

Vaikka sosiaalinen media tarjoaa mahdollisuuden avoimeen yhteiskunnalliseen keskusteluun, muodostaa se myös jakolinjoja. Haasteiksi demokratialle ovat nousseet hybridi- ja informaatiovaikuttaminen. Tämä näkyy mm. vaaleihin, poliitikkoihin, tutkijoihin,

10 Katuturvallisuusindeksi 2020

11 Juho Saari 2019, [Hyvinvointivaltio eriarvoistuneessa yhteiskunnassa](#).

viranhaltijoihin sekä toimittajiin ja yhteiskunnalliseen keskusteluun aktiivisesti osallistuviin ihmisiin kohdistuvana häirintänä ja maalittamisena¹².

Luottamus turvallisuusviranomaisiin on väestössä yleisesti hyvin korkealla tasolla: joka toinen vuosi toteutettavan poliisibarometrin mukaan turvallisuusviranomaisiin on luottanut melko paljon tai erittäin paljon vähintään 87 prosenttia vastaajista. Turvallisuusviranomaisia kohtaan koetun luottamuksen trendi on ollut kasvava 2010-luvulla, joskin vuoden 2020 poliisibarometrissa luottamus näyttää pelastustoimea lukuun ottamatta hieman vähentyneen. Vuoden 2018 nuorisobarometrin mukaan myös nuorten luottamus poliisiin ja muihin yhteiskunnallisiin instituutioihin on korkealla ja kasvanut viime vuosina. Vuoden 2019 eurobarometrin mukaan suomalaiset ovat EU-alueen kolmanneksi tyytyväisimpiä demokratian toimivuuteen maassaan ja luottavat moniin asioihin selvästi enemmän kuin EU-alueen asukkaat keskimäärin. Vahvimmin suomalaiset luottavat presidenttiin, turvallisuusviranomaisiin sekä terveydenhuolto- ja koulutusjärjestelmiin.¹³

Samanaikaisesti viranomaisten, kuten poliisin, pelastajien, ensihoitajien, vankeinhoitohenkilöstön ja sosiaaliviranomaisten, vastustaminen sekä heidän työssään kohtaama väkivalta ovat kasvaneet tasaisesti 2010-luvulla.

3.2 Tapaturmat ja onnettomuudet ovat yleisempiä kuin Tanskassa ja Ruotsissa

Tapaturmat ja onnettomuudet ovat merkittävin uhka arjen turvallisuudelle menetettyjen ihmishenkien määrissä mitattuna. Suomessa kuolee vuosittain noin 2 600 ihmistä tapaturmissa ja onnettomuuksissa, joista merkittävin osa tapahtuu kotona ja vapaa-ajalla. Tapaturmat ovat suomalaisten neljänneksi yleisin kuolemansyy ja yleisin sairauteen liittymätön kuolinsyy. Määrät ovat laskeneet tasaisesti 2000-luvun alusta, mutta ovat viime vuosina kääntyneet jälleen nousuun. Suomen tapaturmakuolleisuus on edelleen EU:n viidenneksi korkein.¹⁴

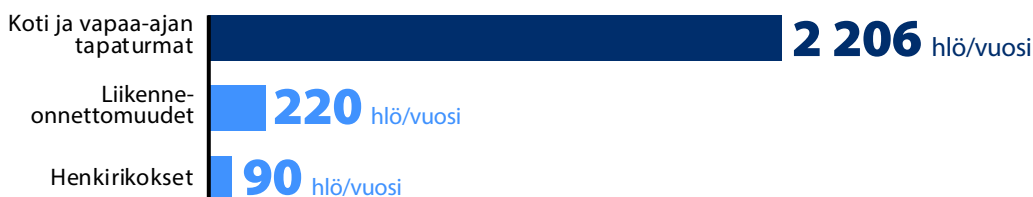
12 Maalittamisen vastaisten toimien tehostaminen -työryhmäraportin (Sisäministeriö, 2021) mukaan "maalittamisena pidetään toimintaa, jossa yksittäinen henkilö omin toimin tai muita mobilisoimalla käynnistää tai kannustaa yhteen kohteeseen kohdistuvan järjestäytyneen häirinnän, joka voi olla suoraa tai epäsuoraa. Keinoja ovat muun muassa mustamaalaaminen, yksityisluontoisten tietojen levittäminen tai uhkaaminen. Maalittaminen voi kohdistua myös henkilöön hänen läheistensä kautta. Maalittamisen tavoitteena on vaikuttaa ihmisiin tai yhteiskunnan rakenteisiin ja instituutioihin sekä erityisesti niitä kohtaan tunnettuun luottamukseen."

13 EVA:n Arvo- ja asennetutkimus 2020. Elinkeinoelämän valtuuskunta.

14 Eurostat-tilastokeskuksen vuoden 2016 dataan perustuva tieto.

Kuva 2. Tapaturmat ovat merkittävin arjen turvallisuuden uhka.

Ihmisiä kuolee vuosittain **koti- ja vapaa-ajan tapaturmissa** huomattavasti useammin kuin **liikenneonnettomuuksissa** tai **henkirikoksen uhreina**

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tilastokeskuksen tieliikenneonnettomuustilasto ja rikos- ja pakkokeinotilasto 2020

Tapaturmista ja onnettomuuksista aiheutuvat vakavat loukkaantumiset vaikuttavat suuren joukon hyvinvointiin ja työkykyyn. Tapaturmat kuormittavat myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää. Niistä aiheutuu toiseksi eniten hoitokasvoja erikoissairaanhoidossa ja ne ovat merkittävin terveiden elinvuosien menetyksen aiheuttaja aina myöhäiseen keski-ikään asti. Erityisesti miesten onnettomuuksista ja tapaturmista johtuvat loukkaantumiset ja kuolemat ovat Suomessa korkealla tasolla, yli kaksinkertaiset verrattuna parhaiten sijoittuvaan Pohjoismaahan Tanskaan ja kolmanneksen enemmän kuin Ruotsissa. Ero selittyy pääosin alkoholinkulutuksella ja muihin syrjäytymisvaaraan liittyvillä tekijöillä.¹⁵

Pelastuslaitokset pelastavat yli 3 000 henkilöä vuodessa. Heistä noin kolmasosa on pelastettu välittömästä vaarasta, johon liittyi vakava hengen tai terveyden menetyksen uhka. Rajavartiolaitos pelasti vuonna 2020 merellä lähes 4 000 ihmistä. Suuronnettomuuksia on vuositasolla noin 50. Näistä suurin osa määräytyy ympäristö- ja omaisuusvahinkojen perusteella suuronnettomuudeksi.¹⁶

¹⁵ Turvallisesti kaiken ikää: Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyohjelma 2021–2030 sekä selvitys kustannuksista. Sosiaali- ja terveysministeriö 2020.

¹⁶ Pelastustoimessa määritellään suuronnettomuudeksi onnettomuus, jossa kuolleita on vähintään viisi tai kuolleita ja loukkaantuneita yhteensä on vähintään 10 tai omaisuusvahingot yhteensä ovat vähintään 500 000 euroa.

3.3 Vakava rikollisuus kasaantuu pienelle joukolle ja kansainvälistyy

Viranomaisten tietoon tuli ennakkotietojen mukaan vuonna 2020 yhteensä 680 000 rikosta. Kaikista rikoksista noin 538 000 oli rikoslakirikoksia ja näistä omaisuusrikoksia 252 500. Vuonna 2020 ilmi tulleen rikollisuuden määrään ja laatuun vaikuttivat muun muassa vuoden aikana muuttunut liikennesrikoksia koskeva lainsäädäntö sekä koronaviruspandemia. Rikollisuuden määrä on ollut laskusuuntainen Suomessa 30 vuotta niin viranomaisten tietoon tulleen rikollisuuden kuin uhritutkimuksin selvitetävän kokonaisrikollisuuden osalta. Tämä seuraa yleistä länsimaiden pitkän ajan kehityssuuntaa. Rikollisuuden määrä ja laatu vaihtelevat Suomessa jossain määrin myös alueittain ja ovat osin kytköksissä alueiden sosioekonomisiin piirteisiin.

Rikollisuuden taustatekijöitä sekä tekijöiden että uhrien kohdalla ovat muun muassa heikko sosioekonominen asema, ongelmien ylisukupolvisuus, asuinpaikka, nuori ikä, mies-sukupuoli, päihteiden käyttö ja persoonallisuuden piirteet sekä häiriöt. Melko pieni, pääosin syrjäytyneistä ja syrjäytymisvaarassa olevista ihmisistä koostuva joukko tekee suurimman osan rikoksista Suomessa. Tutkimusten mukaan alle viisi prosenttia väestöstä tekee yli puolet kaikista rikoksista, ja uusintarikollisuus on tässä joukossa hyvin yleistä.¹⁷ Syrjäytyminen ei kuitenkaan yksin selitä toistuvaa rikosten tekemistä vaan kyse on yksilötasolla useammasta tekijästä.

Kuva 3. Vähentämällä syrjäytymistä lisätään kaikkien turvallisuutta.

Lähde: Finn Crime -tutkimus 2014

Valtaosa Suomessa asuvista lapsista ja nuorista voi hyvin ja he syllistyvät harvoin rikoksiin. Toistuva ja vakava rikollisuus kasaantuu pienelle joukolle lapsia ja nuoria. Lapset ja nuoret, jotka tekevät paljon rikoksia, ovat usein myös itse rikoksen uhreja.¹⁸ Lapsuu-

17 Ks. esim. Elonheimo, Henrik, et al. Criminal offending among males and females between ages 15 and 30 in a population-based nationwide 1981 birth cohort: Results from the FinnCrime Study. *Journal of Adolescence* 37.8 (2014).

18 [Kuka vastaa nuorten rikoksiin?](#), Valtioneuvosten selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 2019:34.

dessa ja nuoruudessa koettu rikollisuus, traumat ja kaltoinkohtelu, kuten perheväkivalta tai kiusaaminen, kohottavat riskiä rikosten tekemiselle ja uhriksi joutumiselle myös aikuisiässä.¹⁹ Vaikka kiusaaminen on kymmenessä vuodessa vähentynyt, edelleen noin joka kahdeskymmenes lapsi tai nuori kokee kiusaamista viikoittain.²⁰ Kiusaaminen tulee vakaammaksi jatkuessaan pidempään. Kouluterveyskyselyjen perusteella maahanmuuttajataustaiset, vammaiset ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret joutuvat huomattavasti muita useammin väkivallan, kiusaamisen ja seksuaalisen kaltoinkohtelun uhreiksi. Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla nuorilla väkivaltakokemukset ovat huomattavan yleisiä. Erityisen vakavassa riskissä sekä väkivallan ja rikosten uhreina että niiden tekijöinä ovat sijaishuoltopaikastaan luvattomasti poistuvat nuoret.

Poliisin tietoon tulleiden lasten seksuaalisten hyväksikäyttöjen määrä on kasvanut voimakkaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Määrät vaihtelevat vuosittain johtuen muun muassa siitä, että eri vuosina ilmi saattaa tulla useita vakavia tekoja sisältäviä rikosepäilyjä. Kokonaisuudessaan on arvioitu, että poliisin tietoon tulee varsin pieni osa kaikista teoista. Uhritutkimusten ja kouluterveyskyselyjen mukaan lasten ja nuorten seksuaalisen kaltoinkohtelun kokemukset ovat 2010-luvulla pysyneet samalla tasolla. Pitkällä aikavälillä kokemukset ovat vähentyneet eli tapaukset tulevat nykyään ilmi paljon aiempaa useammin.²¹

Suomi on läntisen ja pohjoisen Euroopan verrokkimaihin nähden varsin väkivaltainen maa. Samalla väkivalta keskittyy varsin pieneen osaan väestöstä. Pitkän aikavälin uhritutkimusten mukaan alle kymmenen prosenttia ihmisistä kokee noin kaksi kolmasosaa kaikesta väkivallasta. Väkivallan määrä on pysynyt pitkään suunnilleen samalla tasolla, kun otetaan huomioon sekä poliisin tietoon tullut että piiloon jäänyt rikollisuus.

Henkirikollisuus on Suomessa korostuneesti heikosti koulutettujen, työelämän ulkopuolella olevien, pitkälle alkoholisoituneiden työikäisten miesten keskinäistä rikollisuutta. Esimerkiksi työttömien miesten henkirikosuolleisuus on viisitoistakertainen verrattuna ansiotyössä oleviin ja henkirikosten osapuolista yli 60 prosenttia on joko alkoholin tai muiden päihteiden ongelmakäyttäjiä.²²

19 Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2014.

20 Kouluterveyskysely 2019

21 Rikollisuustilanne 2019: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsingin yliopisto 2020.

22 Rikollisuustilanne 2019: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsingin yliopisto 2020.

Kuva 4. Väkivaltaa kokevat harvat ja se kasautuu. Taustalla edelleen alkoholi.

Lähde: Rikollisuustilanne 2019, Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2019

Naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyys Suomessa on asia, jota kansainvälisissäkin arvioissa pidetään merkittävänä ongelmana.²³ Suomalaisista naisista lähes puolet on kokenut jonkinlaista fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa 15 vuotta täytettyään. Lähes kaikki poliisin tietoon tulleiden raiskausten uhrit ovat naisia, yleensä nuoria. Poliisin tietoon tulleiden raiskausten määrä on kasvanut. Uhritutkimusten mukaan aikuisten seksuaalisen kaltoinkohdeltelun yleisyys on kuitenkin pysynyt aiemmalla tasolla, eli tapaukset tulevat ilmi aiempaa useammin samalla tavoin kuin lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan osalta. Naisiin kohdistuva väkivalta on tiiviissä yhteydessä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan. Noin kolmannes naisista on kokenut fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa nykyisen tai entisen kumppanin taholta. Vuosittain noin seitsemän prosenttia naisista ja kolme prosenttia miehistä joutuu kumppaninsa tekemän väkivallan tai väkivallalla uhkailun uhriksi. Vuosina 2000–2019 tehdyistä naisiin kohdistuvista henkirikoksista parisuhdeväkivaltaa oli 57,7 prosenttia tapauksista, kun taas miesuhrien kohdalla vastaava osuus oli 6,9 prosenttia.²⁴ Nainen tulee Suomessa parisuhdekumppaninsa surmaamaksi kahdeksan kertaa todennäköisemmin kuin mies.

23 Violence against women: an EU-wide survey. Main results. European Union Agency for Fundamental Rights, 2014.

24 Rikollisuustilanne 2019: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsingin yliopisto 2020.

Kuva 5. Naisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta on edelleen yleistä.

Lähde: Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2019 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia sekä EU:n laajuinen tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta, Euroopan perusoikeusviraston (FRA) raportti 2014

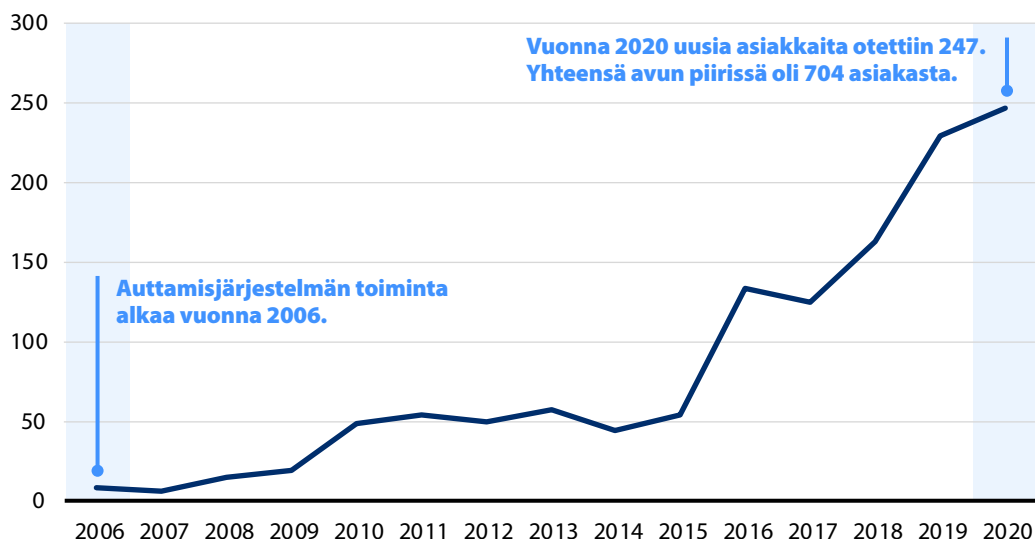
Suomessa toimii noin 70 pysyvää järjestäytyneen rikollisuuden ryhmää, joissa on yhteensä noin 750 jäsentä. Valtaosa ryhmistä on tunnuksellisten rikollisjengien osastoja, joista suurin osa on niin sanottuja moottoripyöräjengejä. Suunnitelmallinen ja järjestäytynyt rikollisuus muodostuu tilanteen mukaan joustavista verkostoista, joihin kuuluu yhä enemmän uusia tahoja ja joka on suurelta osin rajat ylittävää järjestäytyntä rikollisuutta. Viranomaistoiminnassa näkyy tekijöiden pyrkimykset päästä osaksi laillisia yhteiskuntarakenteita, vaikka ryhmien jäsenmäärä on toistaiseksi pysynyt Suomessa verrattain pienenä eikä järjestäytynyt rikollisuus näkyvästi vaikuta ihmisten arjen turvallisuuteen. Järjestäytyneen rikollisuuden käyttämistä osana valtiollista hybridivaikuttamista tulee seurata.

Ihmiskauppa on vakavaa moniulotteista kansainvälistä rikollisuutta, esimerkiksi seksuaalista ja työperäistä hyväksikäyttöä, pakkoavioliittoja tai rikokseen pakottamista. Ihmiskauppaa tapahtuu Suomessa yhä enemmän, mutta sitä myös tunnistetaan yhä paremmin. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään ohjautuneiden uhrien määrä on viime vuosien aikana moninkertaistunut.²⁵ Merkittävän osan ihmiskaupasta arvioidaan kuitenkin edelleen jäävän piiloon. Tällä hetkellä noin kolmasosassa tapauksista uhrit ovat joutuneet hyväksikäytön kohteeksi Suomessa, kun aiemmin suurempi osa uhreista esiin tulleissa tapauksissa oli joutunut ihmiskaupan uhriksi ulkomailla. Uhrien ja tekijöiden joukossa on turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien lisäksi myös valtaväestöön kuuluvia Suomen kansalaisia. Vaikka valtaosa tunnistetuista uhreista on aikuisia, joukossa on myös lapsia ja nuoria.

²⁵ Vuosikatsaus 1.1.-31.12.2020, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä 2021

Kuva 6. Ihmiskauppaa tapahtuu aiempaa enemmän, mutta sitä myös tunnistetaan paremmin. Ihmiskaupanuhrien auttamisjärjestelmään otetut uudet asiakkaat vuosina 2006–2020.

Uutta asiakasta

Lähde: Maahanmuuttovirasto

Kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan 55 prosenttia vastaajista ilmoitti joutuneensa verkkorikoksen uhriksi jossain kohtaa elämäänsä. Tietoverkkorikollisuudessa merkittävä haaste on piilorikollisuuden suuri osuus. Yrityksiin ja julkisiin yhteisöihin kohdistuneiden rikosten ohella erityisesti yksityisiin henkilöihin kohdistuneet tietomurrot, laajamittaiset huijaukset, kiristykset ja identiteettivarkaudet ovat kasvussa. Tiedon, pääoman ja tuotannon siirtyessä enemmän tietoverkkoihin syntyy uusia haavoittuvuuksia, joita niin kotimaasta kuin ulkomailta toimivat rikolliset mutta myös tietyt valtiolliset tahot pyrkivät hyödyntämään.

Syrjintä ja viharikokset kohdistuvat useimmiten erilaisiin vähemmistöihin. Suurin osa poliisille ilmoitetuista epäilyistä viharikoksista liittyy uhrin etniseen tai kansalliseen taustaan, noin 70 prosentissa tapauksia.²⁶ Kyselyn mukaan romaneista 68 prosenttia kertoo kokeneensa syrjintää kyselyä edeltäneen vuoden aikana.²⁷ Puolet Suomessa asuvista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista kertoivat kyselyssä kohdanneensa häirintää

²⁶ Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2019. Poliisiammattikorkeakoulu 2020.

²⁷ Erilaisena arjessa: Selvitys romanien syrjintäkokemuksista. Vähemmistövaltuutettu 2014.

kyselyä edeltäneen viiden vuoden aikana.²⁸ Sanallisen häirinnän ja vihapuheen lisäksi maahanmuuttajat kokevat muuta väestöä enemmän myös fyysistä väkivaltaa ja sen uhkaa.

3.4 Rajaturvallisuus, laitton maahantulo ja rajat ylittävä tavaraliikenne

Suomi valvoo EU:n pisintä ulkorajaa. Tällä hetkellä valvonta on tehokasta ja uskottavaa, mutta ei täysin täytä EU:n vaatimuksia Schengen-tarkastusten perusteella. Itärajan nykyisen vakauden edellytyksenä on hyvä yhteistyö Venäjän rajaviranomaisten kanssa. Vakaus ei kuitenkaan voi olla täysin riippuvainen yhteistyöstä.

Rajanylitysliikenne ulkorajoilla oli ennen COVID19-pandemiaa selvässä kasvussa. Rajanylitysliikenteen turvallisuus ja sujuvuus on kyetty turvaamaan, mutta liikenteen kasvu on edellyttänyt jatkuvaa toiminnan kehittämistä, automatiikan lisäämistä sekä henkilöstösiirtoja itärajalta ja merialueilta. Automatiikalla on kyetty vähentämään henkilöstön lisäystarpeita suhteessa liikenteen kasvuun. Rajanylitysliikenteen sujuvuudella ja Schengen-alueen vapaalla liikkuvuudella on keskeinen merkitys Suomen taloudelle ja siten myös hyvinvoinnille.

EU:n jäsenvaltiot ovat sekä yhteisin että kansallisin toimin tehostaneet ulkorajavalvontaa ja tiivistäneet yhteistyötä ihmissalakuljetuksen ja järjestäytyneen rikollisuuden kitkemiseksi. Suomi ei sijaitse Eurooppaan suuntautuvien pääasiallisten muuttoliikereittien varrella, minkä vuoksi laittomat rajanylitykset Suomeen ovat pysytelleet viime vuosina alhaisella tasolla. Suomi toimeenpanee laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastaista toimintaohjelmaa, joka on päivitetty vuonna 2021. Sen tavoitteena on, että viranomaisyhteistyöllä ennalta estetään ja paljastetaan Suomeen suuntautuvaa laitonta maahantuloa ja sen järjestämistä, laitonta maassa oleskelua ja ihmiskauppaa.

Tulli valvoo Suomen rajat ylittävää tavaraliikennettä ulkorajaliikenteen ohella myös EU-jäsenvaltioiden välisessä posti-, henkilö- ja kaupallisessa tavaraliikenteessä. EU:n jäsenvaltioiden välisestä tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta huolimatta laittomalla tavaraliikenteellä ei kuitenkaan ole oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen. Rajat ylittävän tavaraliikenteen volyyymiin vaikuttavat erityisesti taloustilanne ja henkilöiden matkustushalukkuus ja -mahdollisuudet. Tulli teki vuonna 2020 yhteensä noin miljoona erilaista tullitoimenpidettä, joiden avulla pyrittiin havaitsemaan säännösten vastainen toiminta ja puuttumaan tavarain

²⁸ [Survey on Fundamental Rights of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender People in the EU](#). Euroopan perusoikeusvirasto 2012

päätymiseen markkinoille ja kuluttajakäyttöön. Matkustajia tarkastettiin noin 27 000 eri tapauksessa ja ajoneuvoja sekä lastiyksikköjä yli 110 000. Rekkoja, merikontteja ja junavaunuja läpivalaistiin 212 000 kertaa. Pandemian vaikutuksista johtuen matkustajaliikenne supistui merkittävästi, jolloin valvonnallisia toimenpiteitä kyettiin kohdentamaan aiempaa enemmän kaupalliseen tavaraliikenteeseen sekä nettikaupan valvontaan.

Sähköinen kaupankäynti ja erityisesti pimeän verkon verkkokauppa ovat avanneet suomalaisen kuluttajamarkkinan rajat ylittävälle laittomalle tavarakaupalle. Kansainvälisen tavarakaupan muutosten johdosta yksityisasiakkaat pystyvät tilaamaan suoraan ulkoisilta toimijoilta kaiken haluamansa laittoman materiaalin nopeasti kotiin toimitettuna. Laittoman verkkokaupan haasteet ja volyymit lisääntyvät edelleen. Verkkokauppojen asiakkaiden saatavilla on kaikki mahdollinen aseista, räjähdysaineista ja niiden lähtöaineista huumeisiin ja erilaisiin muihin erittäin vaarallisiin aineisiin. Verkkokaupan erittäin voimakas kasvu on johtanut pakettilähetysten määrän merkittävään kasvuun. Vuonna 2020 Suomeen saapui noin 40–50 miljoonaa pakettilähetystä, mikä tekee valvonnan haasteelliseksi. Määrä kasvanee edelleen, mikä tekee Tullin valvonnan erittäin haasteelliseksi.

Kuljetusketjujen turvallisuus on korostunut logistiikan nopeutuessa ja erityisesti verkkokaupan tuoman valtavan tavarakaupan volyymilisäyksen vuoksi. Samalla suoraan kotimaiseen kuluttajakäyttöön tulee ulkomailta entistä enemmän tuotteita, jotka eivät täytä EU-tai kotimaisia vaatimuksia ja ovat vaarallisia ihmisten terveydelle tai ympäristölle. Tällaisten tuotteiden kirjo kattaa arkielämän tarpeita laidasta laitaan. Maahan saapumispisteillä ja terminaaleissa tehtävän tavaraliikenteen tullivalvonnan tehokkuus edellyttää jatkuvaa automaation ja analytiikan kehittämistä. Teknologian vahvasti tukemalla valvontatyöllä myös varmistetaan Suomelle tärkeän laillisen ulkomaankaupan sujuvuus ja toimivuus.

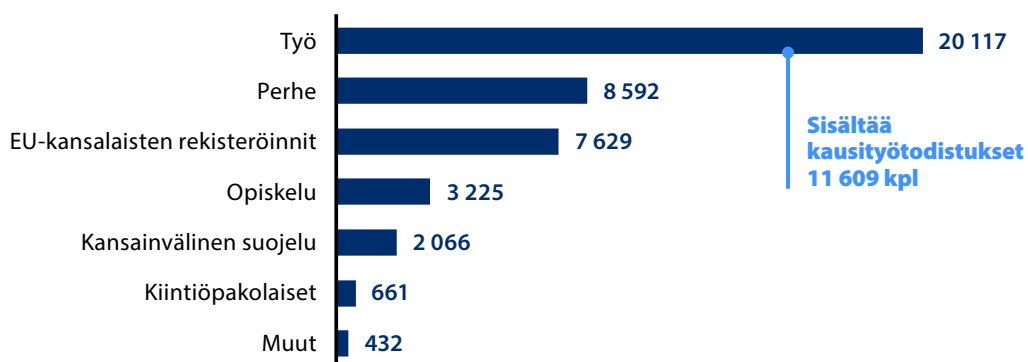
Hyvien logististen yhteyksiensä vuoksi Suomen viranomaisten toiminnalla on merkitystä laajemminkin kuin vain Suomessa. Toisaalta samaan aikaan Suomen turvallisuuden varmistaminen ulkomaanliikenteeseen liittyen edellyttää laajasti tukea muilta EU-jäsenvaltioilta ja myös kolmansilta mailta sekä säännönmukaista viranomaistyön ylläpitoa näiden kanssa. Kansainvälinen viranomaisyhteistyö on tiivistä säännösten vastaisen tavaraliikenteen ehkäisemisessä ja usein ratkaisevassa asemassa rajat ylittävän salakuljetusrikollisuuden estämisessä ja paljastamisessa.

3.5 Muuttoliike ja maahanmuuttajat ovat pysyvä osa yhteiskuntaa

Maahanmuuttopolitiikalla edistetään suomalaisen yhteiskunnan elinvoimaisuutta ja toteutetaan Suomen kansainvälisiä velvoitteita. Sujuvat, oikeudenmukaiset ja yksilölliset lupa-, kotoutumis- ja kansalaisuuspalvelut vastaavat yhteiskunnan ja asiakkaiden tarpeisiin. Toimiva ja turvallinen Suomi houkuttelee kansainvälisiä osaajia ja opiskelijoita perheineen.

Suomeen suuntautuvasta muuttoliikkeestä yli 90 prosenttia on työ-, perhe- ja opiskeluperäistä. Vastaavasti alle 10 prosenttia muuttoliikkeestä on humanitääristä maahanmuuttoa. Maahanmuutto ei itsessään ole sisäisen turvallisuuden kysymys, mutta sääntelemättömänä muuttoliike voi aiheuttaa epävakautta valtioiden sisällä ja välillä. Suurin osa globaalista muuttoliikkeestä on hallittua ja tapahtuu työn, perhesiteen tai opiskelun perusteella. Muutto Suomeen on näillä perusteilla viime vuodet tasaisesti kasvanut, paitsi vuonna 2020, jolloin pandemiatilanne vähensi kansainvälistä muuttoliikettä. Suomi toimii monin osin jo ulkomaalaisen ja ulkomaalaistaustaisen työvoiman varassa. Turvapaikanhakijoiden määrä on sen sijaan viime vuosina selvästi vähentynyt. Vuonna 2020 oleskelulupa Suomessa myönnettiin kansainvälisen suojelun perusteella noin 1 700 henkilölle, kun muilla perusteilla ensimmäinen oleskelulupa myönnettiin noin 32 800 henkilölle. Heistä yli 12 000 oli kausityöhön Suomeen tulleita.

Kuva 7. Suomeen muutetaan eniten työn, perheen ja opiskelujen vuoksi. Maahanmuuttoviraston myöntämät ensimmäiset oleskeluluvat vuonna 2020.

Lähde: Maahanmuuttovirasto

Suhtautuminen maahanmuuton eri muotoihin aiheuttaa yhteiskunnallisia jakolinjoja. Kotoutumiseen vaikuttaa kotoutumispalvelujen ja yksilön oman prosessin lisäksi yhteiskunnan vastaanottavuus, asenneilmapiiri ja syrjintä. Kotoutumisen haasteet sekä esimerkiksi paperittomuuden lisääntyminen voivat aiheuttaa syrjäytymistä ja johtaa jopa

varjoyhteiskuntien syntymiseen yhteiskunnan reunoille, mikä ilmiönä heikentää sisäistä turvallisuutta ja ihmisten yhteenkuuluvuuden tunnetta.

3.6 Viranomaisten yhteistyö palvelujen voimavarana

Turvallisuusviranomaisten tehtäväkenttä on viimeisen viiden vuoden aikana pysyvästi monimutkaistunut ja laajentunut – samalla osaamisen vaatimustaso on moninkertaistunut. Toimintaympäristön muutos yhdistettynä niukkoihin resursseihin on pakottanut ja pakottaa aiempaa enemmän priorisointiin ja viranomaisyhteistyöhön. Samanaikaisesti toimitila- ja ICT-kulut nousevat jatkuvasti.

Suomalainen moniviranomaisyhteistyö on kansainvälisesti hyvällä tasolla ja sillä on pitkät perinteet. Kaluston ja osaamisen yhteiskäyttö sekä päätöksenteon selkeys ovat suomalaiselle viranomaisyhteistyölle leimallisia piirteitä, joilla on saavutettu verrokkimaita parempi tehokkuus ja kokonaistaloudellisuus. Keskeisenä vahvuutena kenttätoiminnassa on turvallisuusviranomaisten yhteiskäyttöinen hätäkeskustietojärjestelmä sekä yhteinen viestintäverkko VIRVE. Pelastustoimen, sosiaali- ja terveystoimen ja poliisin yhteistyö on laajaa, tiivistä ja päivittäistä. Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen PTR-yhteistyö toimii hyvin, minkä lisäksi sisäisen turvallisuuden viranomaisilla on tiivis yhteistyö Puolustusvoimien kanssa, jolla on tärkeitä virka-aputehtäviä sisäisen turvallisuuden tukemisessa normaalioloissa. Merelliset onnettomuudet sekä lentopelastustoiminta metsä- ja maastopaloissa hoidetaan saumattomasti pelastustoimen, Rajavartiolaitoksen ja muiden viranomaisten sekä kolmannen sektorin operatiivisena yhteistyönä. Moniviranomaisyhteistyön merkitys korostuu erityisesti harvaan asutulla alueella.

Hätäkeskuslaitos toimittaa viranomaispalveluita monille toimijoille. Nopeilla hälytyspalveluilla vaikutetaan sisäisen turvallisuuden palvelutasoon ja viranomaisten hälyttämiseen sekä sitä kautta ihmisten kiireelliseen avunsaantiin. Hätäkeskuslaitos toimii valtakunnallisena palveluverkostona. Se vastaanottaa vuosittain noin kolme miljoonaa hätäpuhelua, joista syntyy runsaat 1,4 miljoonaa välitettyä tehtävää viranomaisille. Yli puolet välitetyistä tehtävistä on terveystoimen toimialaan kuuluvia. Noin kolmannes tehtävistä välitetään poliisitoimelle. Vuonna 2020 keskimääräinen hätäpuheluun vastausaika oli noin viisi sekuntia. Hätäilmoituksista 91 prosenttiin kyettiin vastaamaan alle 10 sekunnissa ja 99 prosenttiin ilmoituksista vastattiin alle 30 sekunnissa.

Pelastustoimessa on yli 100 000 pelastus- ja avunantotehtävää vuosittain, joista keskimäärin 69 prosenttia on kiireellisiä tehtäviä. Sopimuspalokuntien avulla pelastustoimen palvelut voidaan turvata tasapuolisesti maan kaikissa osissa. Sopimuspalokuntalaiset ovat mukana noin 60 prosentissa pelastustoimen vuotuisista hälytystehtävistä.

Ensihoitopalvelu ja sosiaalipäivystys ovat osa tiivistä viranomaisten yhteistyöverkosta. Sekä ensihoitopalvelun että sosiaalipäivystyksen hälytys- ja tehtävämäärät ovat kasvaneet useiden vuosien ajan. Hätäkeskuslaitoksen kentälle hälyttämiä ensihoitopalvelun tehtäviä on vuositasona noin 800 000, mikä on noin 60 prosenttia kaikista hätäkeskusten hälyttämistä tehtävistä. Ensihoitopalvelun palveluntuottajina toimivat pelastuslaitokset, sairaanhoitopiirit, ja yksityiset palveluntuottajat. Pelastuslaitokset ovat omien pelastustehtäviensä lisäksi mukana noin reilussa puolessa ensihoitopalvelun hälytystehtävistä. Sosiaalipäivystyksille hätäkeskus välitti vuonna 2020 noin 53 000 tehtävää.

Poliisin vuosittaisten hälytystehtävien määrä on jo pidemmän aikaa kasvanut, ja vuonna 2020 niitä oli yhteensä noin miljoona. Näistä vajaa 10 prosenttia oli A-kiireellisyysluokassa, noin 40 prosenttia kiireellisyysluokassa B ja loput olivat vähemmän kiireellisiä tarkistus- tai valvontatehtäviä. Keskimääräinen toimintavalmiusaika on hyvä, mutta se on pitkällä aikavälillä hieman heikentynyt. Alueellinen ja ajallinen hajonta on suurta. Keskeisimmät syyt toimintavalmiuden laskuun ovat kasvaneet tehtävämäärät, poliisien määrän väheneminen vuoteen 2017 asti ja toiminnalle asetettujen laadullisten vaatimusten lisääntyminen.

Rikostorjunnan ja rikosvastuun toteutumisen näkökulmasta Suomen haasteita ovat eräiden perinteisen rikollisuuden muotojen, kuten omaisuusrikosten, tämänhetkinen heikko selvittämisaste sekä uudempien muotojen ja tekotapojen torjunnan kasvavat voimavaratarpeet. Viranomaisten tehtävät ovat aiempaa vaikeampia ja tutkiminen työläämpää. Vakavimpien, henkeen ja terveyteen sekä fyysiseen koskemattomuuteen ja lapsiin kohdistuneiden rikosten selvittämisaste on pysynyt edelleen verrattain korkeana. Sen sijaan lievempien rikosten selvittämistä ja piilorikollisuuden paljastamista ei ole voitu resursoida riittävästi.

Rikoslakirikosten keskimääräinen selvitysprosentti on noin 50 prosenttia. Henkirikosten selvitystaso on korkea, yli 90 prosenttia, pahoinpitelyrikoksissa selvitystaso on yli 60 prosenttia ja omaisuusrikoksissa vain noin 37 prosenttia. Myös rikosten keskimääräinen tutkinta-aika on pidentynyt 111 vuorokaudesta 136 vuorokauteen viime vuosikymmenen loppupuoliskolla.

Rikosten esitutkinnasta rangaistusten täytäntöönpanoon yltävän rikosprosessiketjun aiempien vaiheiden toimijoiden resurssit ja tuloksellisuus vaikuttavat suoraan ketjussa seuraavina olevien toimintaan. Keskeinen merkitys tälle on poliisin rikostutkinnan resursseilla sekä tutkinnasta syyteharkintaan ja edelleen tuomioistuimille siirtyvien asioiden määrällä ja laadulla.

Syyttäjälaitos on toiminut yhtenä valtakunnallisena virastona vuonna 2019 toteutetusta rakenneuudistuksesta lukien. Juttujen vaikeus ja vaativuus ovat kasvaneet huomattavasti ja rikosoikeudelliset menettelyt kansainvälistyneet. Muutokset toimintaympäristössä,

työmäärän merkittävä kasvu ja samanaikainen ICT-kulujen nousu ovat heikentäneet rikosvastuun toteuttamisen yleistä tasoa. Syytteen ja seuraamusten määräämiseen johtaa aikaisempaa merkittävästi pienempi osa syyttäjien käsiteltäviksi tulleista rikosepäilyistä. Vuosina 2004–2020 esitutkintaviranomaisilta syyttäjille saapuneiden asioiden kokonaismäärä on pysynyt tasolla 80 000–91 000. Esitutinnan lopettamista tai toimittamatta jättämistä koskevien rajoittamisasioiden osuus näistä on kasvanut 1 000:sta enimmäiseen 20 000:een. Varsinaisten syyteharkinta-asioiden lukumäärä on vastaavasti vähentynyt. Vuonna 2020 syyte nostettiin keskimäärin 67 prosentissa asioista. Pitkään syyteharkinnassa olleiden asioiden määrä on kasvanut merkittävästi viime vuosien aikana. Tällä on vaikutuksia rikosprosessin vaikuttavuuteen ja kansalaisten oikeusturvaan.

Tuomioistuinlaitoksen rakenneuudistukset ovat luoneet aikaisempaa paremmat edellytykset kohdentaa tuomioistuinten resurssit tarkoituksenmukaisesti ja edistää tuomareiden erikoistumista. Tuomioistuinten toimintaedellytyksistä huolehtii ja niiden keskushallinto-tehtävistä vastaa vuonna 2020 toimintansa aloittanut Tuomioistuinvirasto. Oikeustapausten käsittelyajat ovat kasvussa.

Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on huolehtia osaltaan yhteiskunnan turvallisuudesta pitämällä yllä laillista ja turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää sekä vaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen. Vankiloissa on keskimäärin 1,4 vankia henkilötyövuotta kohden. Vapautuneista vangeista noin puolet syyllistyy viiden vuoden aikana rikokseen, josta seuraa uusi ehdoton vankeusrangaistus. Uusintarikollisuuden vähentämiseksi rikosseuraamusalalla on käytössä ohjelmamuotoista toimintaa ja laitos tekee verkostoyhteistyötä rikosseuraamusasiakkaiden tukemiseksi ja palveluiden yhteensovittamiseksi yhteiskunnan normaalipalveluihin. Tässä on tärkeää, että koulutus-, työllisyys-, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä asumisen palvelut ja niiden jatkumot turvataan rangaistusaikana ja siirtymävaiheessa vankilasta vapauteen. Uusintarikollisuus on vähentynyt viiden vuoden seurantajaksolla.

Viime vuosina rikoksen uhrin asema on yleisesti parantunut kansainvälisten veloitteiden vauhdittamien lainsäädäntömuutosten sekä palvelujärjestelmän kehittämisen myötä. Myös rikosuhripalveluiden käyttäjämäärät ovat kasvaneet. Esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen varsinaiset tukisuhteet kasvoivat vuoden 2012 1 740 tukisuhteesta 7 100 tukisuhteeseen vuonna 2019. Ihmisten tietoisuuden lisääntyessä tämän kehityksen voidaan odottaa jatkuvan. Haasteena ja toiminnan kehittämiskohteena uhrien tukemiseksi tehtävässä työssä ovat eri uhriryhmien saavuttaminen sekä heidän erityistarpeidensa tunnistaminen ja riittävä huomioiminen yhdenvertaisesti koko maan alueella. Myös palveluiden riittävän rahoituksen jatkuvuuden varmistaminen on tärkeää.

Turvakotipalveluiden järjestäminen on vuodesta 2015 alkaen ollut valtion vastuulla. Lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeva henkilö tai perhe voi mennä turvakotiin

oma-aloitteisesti tai viranomaisen tai muun tahon ohjaamana, tarvittaessa myös nimetömänä. Ympäri vuorokautisten, asiakkaalle maksuttomien turvakotien määrä on lisääntynyt viimeisten viiden vuoden aikana 19 turvakodista 29 turvakotiin ja turvakotipalveluihin suunnattu rahoitus on lähes kaksinkertaistunut kuuden vuoden aikana. THL:n mukaan turvakodeissa oli vuonna 2020 ennakkotietojen mukaan yhteensä 5 178 asiakasta, joista 2 921 oli aikuisia ja loput lapsia.

Rajavartiolaitos teki yhteensä noin 16,8 miljoonaa rajatarkastusta kaikilla ulkorajan rajanylityspaikoilla vuonna 2019 ja yhteensä noin 3,9 miljoonaa rajatarkastusta vuonna 2020 (koronaviruspandemia). Maahan pääsy evättiin tai henkilö käännytettiin yhteensä 1 489 henkilön osalta vuonna 2019 ja 2 441 henkilön osalta vuonna 2020. Laittoman maahantulon yrityksiä havaittiin itärajalta ja rajanylityspaikoilla 180 vuonna 2019 ja 54 vuonna 2020. Venäjän viranomaiset estivät vuonna 2019 noin 420 ja vuonna 2020 noin 130 luvattua yritystä päästä Suomeen. Rajanylitystilanteissa vastaanotettiin 431 turvapaikkahakemusta. Vuonna 2020 Rajavartiolaitoksella oli 1 391 meripelastustehtävää ja määrä on kasvussa. Merialueilla havaittujen öljypäästöjen määrä on pysytellyt muutaman kymmenen päästön tasolla vuosittain. Talousvyöhykkeellä ja aluemerellä tapahtuneet päästöt ovat viime vuosina pysyneet vähäisinä.

Tiedonvaihto, analyysikyky ja yhteinen tilannekuva ovat menestyksellisen viranomaisyhteistyön keskeisiä työkaluja. Tietojenvaihtoa edistetään hyödyntämällä EU:n yhteisiä ja muita kansainvälisiä tietojärjestelmiä sekä kehittämällä EU-laajuisten tietojärjestelmien toimintaa ja niiden yhteen toimivuutta. Turvallisuusviranomaisten uusien kansallisten tietojärjestelmien avulla pystytään jatkossa entistä parempaan tiedonhallintaan viranomaisten kesken.

Kansainvälisellä rajat ylittävällä moniviranomaisyhteistyöllä vastataan uusiin moninaisiin haasteisiin. Sään ääri-ilmiöiden aiheuttamat häiriötilanteet ja suuronnettomuudet, vakava ja järjestäytynyt kansainvälinen rikollisuus, kyber- ja hybridiuhat, ihmiskauppa ja laittoman maahantulon järjestäminen sekä terrorismi vaativat yhdennettyjä sekä koordinoituja toimia niin kansallisella kuin EU-tasolla.

Euroopan unionin sisäasioiden rahastoilla (ns. EUSA-rahastot) on suuri merkitys sisäisen turvallisuuden toimintojen järjestämiseen Suomessa. Vuonna 2020 päättyneellä rahoituskaudella rahastojen kautta on Suomessa jaettu yhteensä noin 170 miljoonaa euroa. Niiden avulla on muun muassa tuettu Rajavartiolaitoksen, Tullin ja poliisin kalustohankintoja sekä kehitetty viranomaisten tietojärjestelmiä, jotka ovat tehostaneet tietojen vaihtoa ja maahantulijoiden rekisteröimistä ja lupamenettelyitä.

Suomi osallistuu aktiivisesti kansainväliseen siviilikriisinhallintaan. Vuosittain noin 120 suomalaista asiantuntijaa työskentelee kohdemaisissa ehkäisten muun muassa terrorismia ja kansainvälistä rikollisuutta sekä tukien rajavalvontaa ja maahanmuuttoviranomaisia.

3.7 Koronaviruspandemian vaikutus sisäiseen turvallisuuteen

Koronaviruspandemialla on ollut vaikutuksia myös sisäiseen turvallisuuteen. Enemmistö kansalaisista on luottanut viranomaisiin koronakriisin hoidossa. Eri kansalaiskyselyiden mukaan koronaviruspandemia ja sen vaikutukset kuitenkin huolestuttavat monia suomalaisia.²⁹

Selvitysten mukaan pitkällä aikavälillä selviytymisessä heikoimmilla ovat jo ennestään haavoittuvaan asemaan joutuneet ihmisryhmät, esimerkiksi ne, joilla on pitkäaikaissairauksia, mukaan lukien psykiatriset sairaudet, työttömyyttä, asunnottomuutta ja taloudellisia haasteita. Haastetta lisäävät sosiaalisten turvaverkkojen puute tai niiden hyödyntämiseen liittyneet rajoitukset. Pandemian aikana ja sen pitkittyessä on havaittu, että riskiryhmien osalta pahoinvointi on vaarassa kasvaa, millä voi olla vaikutuksia myös sisäiseen turvallisuuteen.

Suurta huolta on koettu erityisesti lasten ja nuorten kriisistä selviämisestä. Pandemia on vaikuttanut lasten ja nuorten arkeen laajasti, ja viranomaiset havaitsivat jo pandemian alkuvaiheessa hälyttäviä merkkejä lasten ja nuorten tilanteesta. Koronaviruspandemia on alustavien arvioiden mukaan lisännyt perheiden sisäisiä ongelmia ja niihin liittyvää piiloricollisuutta. Hyvinvoinnin turvaamisen erityistä panostusta vaativia ryhmiä ovat esimerkiksi lapset ja nuoret, joiden perheiden toimeentuloa kriisi on heikentänyt, vammaiset ja pitkäaikaissairaajat lapset ja nuoret, kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret sekä lapset ja nuoret, joiden perheissä on mielenterveys- tai päihdeongelmia sekä muita vanhempien arjenhallintaan ja toimintakykyyn liittyviä haasteita. Poikkeusajat ovat kuormittaneet myös vanhempia, mikä lisää vanhemmuuden tuen tarvetta.

Koronaviruspandemia on kasvattanut hoito- ja palveluvelkaa sosiaali- ja terveydenhuollossa, mikä osaltaan saattaa vaikuttaa heikentävästi erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tilanteeseen. Pitkittyvä epidemia seurauksineen lisää mielenterveys- ja päihdehäiriöiden ilmaantuvuutta, millä vuorostaan on vaikutuksia turvallisuuteen.

²⁹ [Kansalaispulssi 5/2021](#). Tilastokeskus.

Pelastus- ja ensihoitotehtävien määrä väheni keväällä 2020 rajoittamistoimenpiteistä johdettuna yleisen toimeliaisuuden vähenemisen vuoksi. Kesällä tehtävämäärät kääntyivät nousuun ja palautuivat vähitellen vuodenajan normaalitasoon. Koronaviruspandemian kiihtyessä syksyn 2020 aikana toista kertaa tehtävämäärät olivat jälleen hienoisessa laskussa ja sama trendi on jatkunut keväällä 2021.

Koronaviruspandemia on vaikuttanut rikollisuuden kokonaiskuvaan jonkin verran. Rikolliset ovat nopeasti mukautuneet muuttuneeseen tilanteeseen ja kehittäneet toimintaansa. Viranomaisten tietoon tuli vuoden 2020 aikana lähes 20 prosenttia enemmän rikoslakirikoksia kuin edeltävänä vuonna. Kasvu oli merkittävää erityisesti omaisuusrikoksissa, joissa etenkin kiristykset ja petokset kasvoivat, sekä rikoslain alaisissa liikenneriikoksissa. Myös tietoverkkorikollisuus, huumausainerikokset sekä henkirikokset ja niiden yritykset kasvoivat.

Kokonaisuutena poliisin hälytystehtävät vähenivät koronaviruspandemian alkuvaiheessa. Etenkin yleisten paikkojen ja ravintoloiden hälytystehtävät sekä rikokset vähenivät. Rajoitusten poistuttua palautettiin normaalitasolle. Koko vuoden tasolla kotihälytysten määrä kuitenkin kasvoi merkittävästi, 26 prosenttia edellisvuodesta. Väkivaltarikoksia tuli tammikuussa 2020 poliisin tietoon selvästi edellisvuotta vähemmän, mutta joissain vakavimman väkivallan rikostyypeissä on kuitenkin ollut kasvua. Kasvua voi selittää se, että alkoholinkäyttö siirtyi ravintoloista ja baareista yksityisasuntoihin. Kansainvälisten lähteiden mukaan lähisuhteiden väkivallan määrä on kasvanut. Päihdeongelmien lisäksi vakavien väkivaltarikosten tekijöillä on usein myös persoonallisuuden häiriöitä. Korona-aikana nämä ovat voineet kärjistyä ja avun saanti on ollut aiempaa hankalampaa.

Poliisi on kohdannut myös itsetuhoista käyttäytymistä ja nuorten itsetuhoisten viestien ja mielenterveysongelmien arvioidaan kriisin aikana lisääntyneen. Kaikkien itsemurhien kokonaismäärän on kuitenkin ennakkotietojen mukaan arvioitu laskeneen vuonna 2020. Nuorten osalta kriisi on vaikuttanut voimakkaasti esimerkiksi kesätöiden tarjontaan, mikä heijastuu suoraan nuoriin sekä taloudellisesti, että tulevaisuutta kohtaan tunnetun epävarmuuden kautta. Nuorisotyön merkitys on kasvanut pandemian aikana, eritoten jalkautuva nuorisotyö ja kouluissa tehtävä nuorisotyö on ollut nuorten ja nuorten kanssa työskentelevien tukena.

Koronaviruspandemian takia asetetut liikkuvuuden rajoitukset eivät ole juuri näkyneet huumeiden saatavuuden vähentymisenä. Poliisin tietojen ja huumerikosepäilyjen perusteella huumeiden saatavuus säilyi ennallaan. THL:n jättesitotkimuksen mukaan huumeiden käyttö väheni hetkellisesti poikkeusolojen aikana osassa maata, mutta palasi ennalleen rajoitusten vähentyessä. Kokonaisuudessaan huumeiden käytön kasvava trendi jatkui vuonna 2020. Tähän tulee kyetä vastaamaan rikostorjunnan ja viranomaisyhteistyön

keinoin. Lisääntyneellä huumausaineiden käytöllä saattaa olla vaikutusta omaisuusrikosten kasvuun, koska huumeidenkäyttöä rahoitetaan usein varkauksilla ja omaisuusrikoksilla.

Valtioneuvoston päätökset rajoittaa ulkorajaliikennettä ja palauttaa sisärajavalvonta on tarkoittanut satojen rajavartijoiden siirtämistä sisärajoille itärajalta ja ulkorajan rajanylityspaikoilta. Toisaalta sisärajavalvonnan yhteydessä on paljastunut rikoksia, joiden havaitsemiseen ei muutoin ole voimavaroja tai vastaavia mahdollisuuksia.

Koronaviruspandemia on osoittanut ihmisten ja tavaroiden rajat ylittävän liikkuvuuden haavoittuvuuden. Se on myös avannut uusia mahdollisuuksia informaatiovaikuttamiselle sekä taloudelliselle vaikuttamiselle esimerkiksi kriittisillä infrastruktuurisektoreilla. Merkittävistä rajanylitysrajoituksista huolimatta kaupallisen liikenteen ja kansainvälisten kuljetusketjujen toimivuus on pystyttävä turvaamaan yhteiskunnan toimivuuden ja huoltovarmuuden varmistamiseksi.

Koronaviruspandemia on siirtänyt osin vakoilun painopistettä kyberympäristöön ja avannut uusia mahdollisuuksia hankkia tietoa Suomesta tietojärjestelmiin tunkeutumalla, kun suuri osa yhteiskunnan keskeisistä toiminnoista siirrettiin verkkoon etäyhteyksien varaan.

Tuomioistuimet ovat koronaviruspandemian alettua keväällä 2020 siirtäneet noin 6 000 vireillä olleen rikosasian suullisen käsittelyn myöhempään ajankohtaan. Videoyhteydellä pidettäviä oikeudenkäyntejä on lisätty merkittävästi. Syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksiin vaikuttaa keskeisesti koronan aiheuttama juttujen ruuhkautuminen ja sen pitkälle vuoteen 2021 tai pidemmällekin jatkuva purkamisen. Rikosseuraamuslaitoksessa rangaistusten täytäntöönpanojen aloitusta on jouduttu koronaviruspandemian vuoksi lykkäämään, mikä aiheuttaa vankiluvun nousun vuonna 2021, kun ruuhkaa aletaan purkaa.

Yhteiskunnan yleistä varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin sekä poikkeusolosuhteiden yhteistyötä tulee edelleen kehittää koronaviruspandemiasta saatujen kokemusten perusteella. Globalisoituvassa maailmassa kansallisen tason materiaalisen varautumisen ja huoltovarmuuden merkitys korostuu. Varautumista on tarve kehittää valtakunnallisesti yhtenäisten periaatteiden mukaisesti, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon osalta, sekä tehostaa valtakunnallisen tilannekuvan muodostumista ja jakamista. Myös heikommassa asemassa olevien väestöryhmien tilanne tulee huomioida häiriötilanteisiin varautumisessa entistä paremmin.

4 Toimintaympäristön muutokset ja vakavat häiriöt

Perinteiset uhat pysyvät, mutta muuttuvat yhä monimutkaisemmiksi. Samaan aikaan globaalit kehityskulut ja kokonaan uudet uhat haastavat viranomaistoimintaa. Vääristellyn tiedon jakaminen murentaa yhteiskuntarauhaa.

Kuva 8. Sisäisen turvallisuuden merkittävimmät muutosvoimat.

HYVÄ TURVALLISUUS EDELLYTTÄÄ

1	yhdenvertaisia ja laadukkaita palveluita	2	hyviä väestösuhteita ja luottamusta	3	ennaltaehkäisevää painotusta, tietoperusteisuutta, laajaa yhteistyötä
4	riittäviä voimavaroja ja henkilöstön osaamista	5	uuden teknologian monipuolista hyödyntämistä	6	ajantasaista lainsäädäntöä

4.1 Turvallisuuden vaikuttavat ilmiöt

Globaalit haasteet, kuten ilmastonmuutos, muuttoliike ja pandemiat, vaikuttavat toimintaympäristöömme itsenäisinä ilmiöinä ja kärjistävät jo aiemmin tunnistettujen kehityskulkujen vaikutusta. Suurvaltojen keskinäisten suhteiden nopea muutos ja sitoutuminen sääntöpohjaiseen kansainväliseen järjestelmään vaikuttavat myös Suomen ja Euroopan lähialueiden turvallisuuteen. Globaalit ongelmat voivat aiheuttaa eriarvoisuutta, luoda näköalattomuutta, kasvattaa jakolinjoja sekä lisätä populististen liikkeiden vetovoimaa.

Suomi on korkean teknologian, vapaan tiedonkulun ja kasvaneen hyvinvoinnin maana riisteykskohdassa. Teknologian avulla parannetaan turvallisuutta monin tavoin. Liikenneturvallisuus nousee autojen turvallisuusominaisuuksien parantuessa, erilaiset turvalaitteistot parantavat kotien turvallisuutta ja tukevat ikäihmisten kotona asumista, viranomaisten tietojärjestelmät nopeuttavat viranomaispalveluita sekä ihmisten avunsaantia. Esimerkiksi hätäpuheluiden määrä on kasvanut vuosittain noin 1–1,5 prosenttiyksikköä. Kasvutrendin odotetaan säilyvän samankaltaisena tulevaisuudessakin, kun ihmiset yhä vahvemmin hyödyntävät teknologiaa yhteydenpidossaan viranomaisiin ja kynnyksen yhteydenottoon alentuu. Tekoälyn käyttö myös tehostaa lainvalvontaviranomaisten tutkintaprosesseja. Teknologian edelleen kehittyessä ja sähköisten palvelujen lisääntyessä tietoturvan merkitys korostuu ja samalla on huolehdittava kaikkien mukana pitämisestä ja osallisuudesta.

Syrjäytyminen, sosiaalinen pahoinvointi ja moniongelmaisuus ovat yhä Suomen sisäisen turvallisuuden suurimpia uhkia. Turvallisuuden parantaminen liittyykin enenevässä määrin siihen, että parannetaan niiden ihmisten tilannetta, joita nämä ilmiöt koskettavat. Eri tyistä huomiota tulee kiinnittää ylisukupolvisen syrjäytymisen ehkäisyyn. Eri tavoin haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien kokema sekä mitattu turvallisuus ovat huonompia kuin väestöllä keskimäärin. Ylisukupolvisuuden katkaisemisessa ratkaisevaa on monialaisessa yhteistyössä toteutettu vanhemmuuden ja lasten pärjäävyyden tukeminen ja kokonaisvaltainen kohtaaminen kaikissa eri elämänvaiheissa.

Polarisaatio on globaali ilmiö, jota ilmenee myös Suomessa. Eri väestöryhmien elämänpäiirit eriytyvät toisistaan ja monimutkaisesta maailmasta koetetaan saada selkoa yksinkertaistuksilla. Muista Pohjoismaista poiketen varsinkin matalasti koulutetut suomalaiset kokevat ymmärtävänsä huonosti politiikkaa ja yhteiskunnan toimintaa.³⁰ Tällaisen kehityksen riskinä on, että yhä useamman turvallisuuteen liittyvät pelot ja huolet kohdistuvat toisiin ihmisiin ja ihmisryhmiin konkreettisten asioiden sijaan. Tällä on itseään kiihdyttävä vaikutus ja se on erityisen altis vihamieliselle vaikuttamiselle niin ulkoa kuin sisältä. Vihapuhe

30 Poliittinen ja sosiaalinen luottamus. Polut, trendit ja kuilut. Valtiovarainministeriö 2019.

voi kärjistyä viharikoksiksi, ja verkkokeskusteluissa ilmenevän uhkailun tai maalittamisen pelko vaikuttaa jo nyt esimerkiksi ihmisten halukkuuteen asettua ehdolle vaaleissa.

Epätasaisesta toimeentulon, asumisen hinnan ja hyvinvoinnin jakautumisesta johtuva asuinalueiden eriytyminen eli segregatio on voimistunut Suomen suurimmissa kaupungeissa, vaikka se on edelleen kansainvälisesti verraten maltillista.³¹ Ilman politiikkatoimia kehitys voi voimistua, ja sillä on vaikutuksia myös turvallisuudelle. Polarisaatio ja segregatiokehitys ruokkivat yhteiskunnallista levottomuutta, joka voi vahvistaa muun muassa jengiytymistä, väkivaltaisten ääri liikkeiden houkuttelevuutta ja terrorismin uhkaa. Rikollisyyteen ja heikkoon yhteiskunnalliseen luottamukseen johtavat tekijät vahvistuvat entisestään, mikäli ne määrittävät kokonaisia naapurustoja ja sosiaalisia ryhmiä. Nämä vaikutukset eivät rajaudu vain kyseisille asuinalueille vaan vaikuttavat laajalti koko yhteiskuntaan.

Kaupungistuminen ja väestön ikääntyminen haastavat palvelujärjestelmää erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Suomi ikääntyy nopeammin kuin useimmat Euroopan maat ja väestöennusteiden mukaan vuonna 2030 joka neljäs suomalainen on yli 65-vuotias. Suomen asukastiheys on EU:n pienin, keskimäärin 16 asukasta neliökilometrillä, ja harvaan asutujen alueiden asukasmäärät jatkavat laskuaan. Onnettomuuksien ja tapaturmien kokonaismäärän ennakoidaan laskevan edelleen, mutta painopiste siirtyy työikäisistä ikääntyneen väestön siihen osaan, jolla heikentynyt toimintakyky lisää onnettomuus- ja tapaturmariskiä.

Väestön ikääntyessä ja nuorempien ikäluokkien pienentyessä myös rikosten kokonaismäärän ennakoidaan vähenevän edelleen. Ratkaisevaksi päivittäisrikollisuuden määrälle muodostuu se, missä määrin nuoret ikäluokat kärsivät päihteiden ongelmakäytöstä ja monialaisesta syrjäytymisestä. Toinen merkittävä tekijä päivittäisrikollisuuden suunnalle on kasvavien kaupunkialueiden lähiöiden kehitys. Rikokset koskettavat kuitenkin yhä voimakkaammin tiettyjä haavoittuvia ryhmiä.

Huumausaineiden käyttö sekä niihin liittyvä rikollisuus lisääntyvät. Vain osa näistä tulee poliisin tietoon ja piilorikollisuuden osuus on merkittävä. Päihteiden käyttö liikenteessä lisää ulkopuolisten vaaraa joutua onnettomuuksien uhreiksi. Huumausaineista päihtyneitä jää kiinni rattijuopumustapauksissa yhtä paljon kuin alkoholista päihtyneitä, ja pitkäaikaisen kehityksen jatkuessa huumeet syrjäyttävät jatkossa alkoholin tässä suhteessa.

Verkossa tapahtuva ja verkkoa hyödyntävä rikollisuus sekä kyberrikollisuus lisääntyvät ja kehittyvät nopeasti. Arkaluontoisten tietojen vuotamisella voi olla laajoja seurauksia

31 [Sosiaalinen kestävyys: asuminen, segregatio ja tuloerot kolmella kaupunkiseudulla](#). Terveystieteiden tutkimuskeskus 2018.

rikollisuuden eri muodoissa vielä vuosien päästä. Rikolliset hyödyntävät verkkoa muun muassa tiedonhankintaan ja verkostoitumiseen, sekä erilaisten vahvasti salattujen kaupapaikkojen anonymiteetin tuomiin mahdollisuuksiin. Tietokoneet, älypuhelimet ja verkko ovat jossain muodossa myös yhä useammassa perinteisessä rikostutkinnassa mukana. Avaruusteknologian kehittyminen luo uusien mahdollisuuksien lisäksi turvallisuusuhkia.

Tuottamalla ja jakamalla vääristeltyä tietoa sosiaalisen median alustoilla voidaan mobilisoida suuria ihmisjoukkoja ja lisätä yleistä levottomuutta sekä vastakkainasettelua yhteiskunnassa. Samalla turvallisuusviranomaisten kohtaaman vastustamisen ja siihen liittyvän väkivallan ja maalittamisen arvioidaan lisääntyvän edelleen.

Järjestäytyneen rikollisuuden arvioidaan kasvavan, kansainvälistyvän ja kovenevan lähivuosina, seuraten muiden Euroopan unionin maiden yleistä kehitystrendiä. Kasvun hillitseminen Suomessa edellyttää kansainvälistä viranomaisyhteistyötä, riittäviä keinoja ja voimavaroja rikostorjunnassa, sekä muiden viranomaisten ja yhteisöjen parempia valmiuksia tunnistaa ja suojautua järjestäytyneeltä rikollisuudelta. Järjestäytyneen rikollisuuden kasvualustoja vähennetään ennalta ehkäisevällä työllä. Suurin vakavan väkivallan, kuten joukkosurman tai terrori-iskun, uhka liittyy yksittäisiin toimijoihin, joiden motiivi voi liittyä väkivaltaiseen ekstremismiin. Yksittäiset toimijat ovat yleensä verkostoituneet internetissä saman henkisten ryhmien kautta.³²

Euroopan yhdennetty rajaturvallisuusjärjestelmä kehittyy nopeasti ja yhteisvastuun periaate vahvistuu. Yhdennetyn rajaturvallisuuden toimeenpanosta vastaavan eurooppalaisen raja- ja merivartioston rooli kasvaa tulevaisuudessa merkittävästi. Toimeenpano edellyttää myös yhteistä suorituskykyjen suunnittelua. Eurooppalaisen raja- ja merivartioston pysyvän joukon asteittainen muodostaminen tuo eurooppalaiseen rajaturvallisuuteen kokonaan uuden operatiivisen elementin, joka on huomioitava myös kansallisesti. Aktiivisella osallistumisella syventyvään eurooppalaiseen yhteistyöhön ennalta ehkäistään rajat ylittävän rikollisuuden vaikutuksia Suomessa.

Euroopan komissio on käynnistänyt toimintasuunnitelman, jolla tullaan nostamaan EU:n tulliunioni seuraavalle tasolle. Toimintasuunnitelman täytäntöönpano tähtää jäsenvaltioiden yhteiseen toimintaan, yhteiseen analytiikkaan sekä yhdenmukaisiin toimintamalleihin ja yhteen toimiviin teknologioihin. Kehitystyö tähtää siihen, että kunkin jäsenvaltion tulliviranomaisten tulee suojella paitsi tulliunionia kokonaisuutena myös muiden jäsenvaltioiden turvallisuutta oman maan turvallisuuden rinnalla. Tämä syventyvä yhteistyö rajat ylittävässä tavaraliikenteessä tukee myös Suomen turvallisuutta ja rajat ylittävän rikollisuuden torjumista Suomessa.

32 Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2020. Sisäministeriön julkaisu 2020:8

Globaalin turvallisuusympäristön muuttuessa perinteiset uhat pysyvät, mutta muuttuvat yhä monimutkaisemmiksi – samaan aikaan kokonaan uudet uhat haastavat viranomaistointia. Suomen on varmistettava, että resurssit kohdistuvat oikeisiin asioihin, ja että henkilöstön osaaminen, kalusto ja lainsäädäntö ovat ajan tasalla. Lisäksi on oltava aiempaa parempi valmius toimia rajat ylittävissä tilanteissa. Jaetun tilannekuvan, tiedonhankinnan ja tietojohdoisen toiminnan merkitys niin strategisella kuin operatiivisella tasolla korostuu.

Sisäiseen turvallisuuteen liittyvien palveluiden tuottaminen on teknologisesta kehityksestä huolimatta ihmistyövoimaa vaativaa tulevaisuudessakin. Riittävän henkilöstön lisäksi tarvitaan panostuksia toimitiloihin, kalustoon ja tietotekniikkaan. Sisäisen turvallisuuden viranomaisilla on ollut viime vuosina käynnissä merkittäviä tietojärjestelmähankkeita, jotka ovat nostaneet ylläpitokulujen tasoa. Järjestelmiä edelleen kehittämällä sekä korvataan vanhentunutta tietotekniikkaa ja lisätään digitalisaatiota että hankitaan uusia kyvykkyksiä. Uusiutuvalla tekniikalla on suuri merkitys viranomaisten hiilijalanjäljen pienentämisessä, koska ajoneuvojen päästöt ovat kiinteistöjen ohella merkittävien ilmastopäästöjen lähde. Myös pelastustoimen kalusto, mukaan lukien materiaallinen varautuminen ja materiaallisen avun antaminen suuronnettomuksissa ja poikkeusoloissa, vaatii investointeja. Euroopan raja- ja merivartioston toiminnan käynnistyminen vuoden 2021 aikana kasvat-
taa Rajavartiolaitoksen velvoitteita asteittain vuoteen 2027 saakka.

4.2 Vakavat ja laajat häiriöt saattavat yleistyä

Vakavat ja laajat häiriöt ovat Suomeen, sen väestöön tai johonkin alueeseen kohdistuvia äkillisiä tapahtumia, jotka vaativat viranomaisilta ja muilta toimijoilta normaalista poikkeavia toimia tai jopa avun pyytämistä muilta mailta. Ne ovat harvinaisia, mutta toteutessaan aiheuttavat mittavia inhimillisiä, taloudellisia tai ympäristöön kohdistuvia vahinkoja. Selkeimmin sisäisen turvallisuuden vakavia ja laajoja häiriöitä ovat ihmisen tai luonnon aiheuttama merellinen tai alueellinen suuronnettomuus, isojen väkijoukkojen väkivaltainen liikehdintä, laajamittainen maahantulo, vaikuttaminen kriittiseen infrastruktuuriin ja terroristinen isku. Niin näihin kuin muihin laajoihin uhkatilanteisiin varaudutaan suomalaisen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin mukaisesti viranomaisten, elinkeinoelämän ja kolmannen sektorin yhteistyönä.

Ilmaston lämpeneminen lisää jo nykyisin tunnettujen säähän ja ilmastoon liittyvien vaaratekijöiden esiintymistiheyttä ja voimakkuutta sekä muuttaa tyypillistä esiintymisajankohtaa. Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen kasvattavat esimerkiksi laajojen metsäpalojen ja muiden metsätuhojen riskiä ja vaikuttavat ennakoimattomilla tavoilla ekosysteemeihin ja sitä kautta esimerkiksi ruoantuotantoon. Ekosysteemien muutokset luovat edellytyksiä vaarallisten tautien kehittymiselle ja leviämiselle. Ilmaston lämmetessä yleistyvät myös samanaikainen voimakas tuuli, korkea lämpötila ja alhainen

kosteus, jotka lisäävät palojen leviämisen vaaraa. Myös esimerkiksi meri-, vesistö- ja hulevesitulvien riski muuttuu ilmaston lämmetessä. Pohjois-Suomessa kevättulvien riski kasvaa lumen määrän lisääntymisen myötä.

Monialaisen ja vakavan merionnettomuuden riskit ovat korkeat erityisesti Suomenlahdella ja Saaristomerellä, ja onnettomuuden todennäköisyyden arvioidaan kasvavan tulevaisuudessa. Merikuljetusten määrien on arvioitu kasvavan vuoteen 2030 mennessä noin 30–50 prosenttia vuoden 2020 tasosta. Samalla myrskytuulten arvioidaan voimistuvan Suomen merialueilla ilmastonmuutoksen myötä.³³

Laajamittaisen muuttoliikkeen paine kasvaa erityisesti niillä alueilla, joilla ilmaston- ja ympäristönmuutos heikentävät vahvimmin elinolosuhteita ja joilla on runsaasti väestöä. Myös konfliktit, turvattomuus ja ihmisoikeustilanteen heikentyminen voivat lisätä muuttoliikkeitä globaalisti. Maahantulo on laajamittaista silloin, kun maahan saapuneita henkilöitä ei normaaleilla rajavalvonnan järjestelyillä kyetä ohjaamaan tarvittavien viranomais-toimenpiteiden piiriin tai kun maahantulon edellytysten selvittäminen taikka maahantulijoiden rekisteröinti ei normaalijärjestelyin ole mahdollista. Häiriötilanteen laajamittaisesta maahantulosta tekee sen laajuus sekä siihen mahdollisesti liittyvät lieveilmiöt. Näitä tilanteita estetään muun muassa varautumisella, viranomaisten roolien selkeydellä ja hyvällä keskinäisellä yhteistyöllä, tilanteiden ennalta harjoittelulla ja hyvällä viestinnällä. Vuoden 2015 kokemukset ja niiden perusteella tehdyt toimenpiteet ovat parantaneet suomalaisen yhteiskunnan varautumista tällaisiin tilanteisiin.

Viestintäverkkojen turvallisuuteen ja yhteiskunnan toimintojen kannalta kriittisen infrastruktuurin haavoittuvuuksiin liittyvät riskit ja uhat ovat kasvaneet. Yhteiskunnat ja taloudet rakentuvat enenevässä määrin uuden sukupolven viestintäverkkojen, kuten 5G:n ja tekoälyn varaan. Ne yhdistävät esineitä ja järjestelmiä kuten energiaverkkoja ja muuta kriittistä infrastruktuuria. Sähköistyvät ja verkottuvat yhteiskunnat tehostuvat, mutta samalla verkkojen haavoittuvuudet voivat mahdollistaa vahingollisen toiminnan. Häiriöt ja tekoälyn avulla tai verkoissa toteutettava haitallinen ja vihamielinen toiminta voivat vaikuttaa tiedon välittämiseen, tiedon eheyteen, infrastruktuurin toimivuuteen ja valtioiden toimintakykyyn kriisitilanteessa.

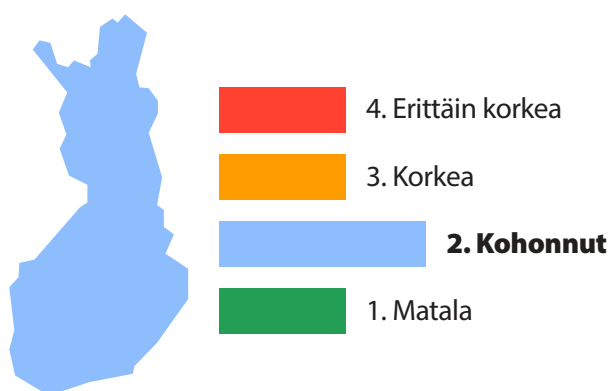
Hybridivaikuttaminen on lisääntynyt ja sen keinovalikoima on laaja. Siihen kuuluu muun muassa poliittisia, diplomaattisia, taloudellisia ja sotilaallisia keinoja sekä informaatio- ja kybervaikuttamista. Hybridivaikuttamiseen voidaan käyttää myös muuttoliikettä, pakolaisia tai hybridivaikuttamista toteuttavien maiden kansalaisia muissa maissa. Hybridivaikuttamisen torjunnassa keskeistä on poikkihallinnollinen toimintatapa sekä tiivis yhteistyö

33 [Ennustettu ilmastonmuutos Suomessa](#). Ilmatieteen laitos 2017.

yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa. Hybridivaikuttamista pyritään torjumaan myös lainsäädännöllisin toimin sekä kansainvälisellä ja EU-yhteistyöllä. Informaatiovaikuttamisen torjunnassa kansalaisten ja median tietoisuuden kasvattaminen sekä mediakasvatus ovat avainasemassa. Viranomaisten läsnäololla sosiaalisessa mediassa pyritään vähentämään tavoitteellisen disinformaation ja sen taustalla vaikuttavien toimijoiden liikkumavaraa ja mahdollisuuksia luoda yhteiskunnallista epävakautta. Myös osa sosiaalisen median yrityksistä on ryhtynyt toimiin disinformaation leviämisen ehkäisemiseksi.

Terrorismi on uhka sisäisen turvallisuuden lisäksi Suomen kansalliselle turvallisuudelle. Suomi jatkaa kansainvälistä yhteistyötä terrorismin, väkivaltaisen ekstremismin ja väkivaltaisen radikalisoitumisen torjumiseksi. Terroristisen iskun todennäköisyydessä ei ole tapahtunut muutoksia viime vuosina. Terrorismin uhka on Suojelupoliisin arvion mukaan vuonna 2017 käyttöön otetun neliportaisen asteikon toisella tasolla eli kohonnut. Taso on säilynyt samana vuodesta 2017. Terrorismintorjunta painottuu yhteistyönä tehtävään ennalta ehkäisyyn ja ennalta estämiseen, joiden onnistuminen riippuu laajasta ja kiinteästä yhteistyöstä eri toimijoiden välillä. Onnistunut terrorismin torjunta edellyttää myös toimivaa ja ajantasaista lainsäädäntöä. Suojelupoliisin arvion mukaan Suomessa on terrorismin tukitoimintaa sekä tunnistettuja henkilöitä ja ryhmiä, joilla on motivaatio, kyky ja valmius toteuttaa terrori-isku. Valmius vakavaan väkivaltaan on erityisesti radikaali-islamistisen terrorismin, mutta myös äärioikeistolaisen liikehdinnän osalta.³⁴

Kuva 9. Terrorismin uhka Suomessa.

Lähde: Suojelupoliisi

Sotilaallisen voimankäytön uhkalla ja siinä tapahtuvilla muutoksilla on vaikutus myös sisäiseen turvallisuuteen. Sotilaallisten uhkien ennakkoarvioituksen ajan lyheneminen ja

³⁴ Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2020. Sisäministeriön julkaisu 2020:8

ennakoimattomuus edellyttävät sisäisen turvallisuuden viranomaisten johtamisjärjestelmään, päätöksentekokykyyn ja valmiuteen vastaavia vaatimuksia kuin sotilaalliselle puolustukselle. Pohjoismainen yhteistyö kokonaismaanpuolustuksessa ja Suomen ja Ruotsin välinen sekä Naton kanssa tehtävä siviilivalmiusyhteistyö ovat tärkeässä roolissa tulevaisuudessakin.

5 Suomi maailman turvallisimpana maana vuonna 2030

Viranomaisten toiminnan painopiste siirtyy yhä voimakkaammin korjaavista palveluista ennalta ehkäisyyn. Luottamus sisäisen turvallisuuden viranomaisiin pidetään korkeana. Palveluissa hyödynnetään teknologiaa siellä, missä se on mahdollista. Häätötilanteessa apua on saatava nopeasti koko maassa.

Sisäisen turvallisuuden ylläpitäminen on yksi tärkeimmistä valtion tehtävistä. Toimivat turvallisuuspalvelut ovat ratkaisevan tärkeitä ihmis- ja perusoikeuksien toteutumisessa sekä suomalaisen demokratian ja ihmisten yhteiskunnallisen luottamuksen ylläpitämisessä. Sisäisen turvallisuuden palvelut tuotetaan tehokkaasti, yhdenvertaisesti ja saavutettavasti kaikkialla Suomessa. Kansalaisten kielellisten oikeuksien tosiasiallinen toteutuminen turvataan.

Turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen varmistaminen koko maassa ja kaikille ihmisille ovat sosiaalisesti kestävä yhteiskunnan ydintä. Tämän perusedellytys on arjen turvallisuuden oikeudenmukainen jakautuminen. Sisäisessä turvallisuudessa tapahtuvat muutokset korostavat eroja eri ihmisten ja ihmisryhmien tilanteessa entisestään. Saman tasoisen turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen varmistaminen kaikille ihmisille edellyttää yhä enenevässä määrin erilaisia ratkaisuja.

Samalla turvallisuutta on tuotettava jatkossakin tavalla, joka tukee kestävä kehitystä laajemmin sekä luonnon monimuotoisuutta ja kaikkien elämänmuotojen kunnioittamista. Muun muassa ympäristöriskosten ja -katastrofien torjunta sekä ilmastotavoitteiden huomioiminen turvallisuustoiminnassa tukevat tätä tavoitetta. Viranomaisten eläimiä kohdellaan väkivallattomasti ja lajityypillistä käyttäytymistä kunnioittavalla tavalla.

5.1 Ennalta ehkäisemme turvallisuusongelmia laajassa yhteistyössä

Viranomaisten toiminnan painopistettä siirretään yhä voimakkaammin reaktiivisista palveluista ennalta ehkäisyyn ja varhaiseen tukeen. Ennalta ehkäisevällä toiminnalla ylläpidetään yhteiskunnan, ihmisten ja ympäristön turvallisuutta, turvallisuuden tunnetta ja luottamusta viranomaisiin sekä vähennetään syrjäytymistä. Samalla ehkäistään erilaisten

ongelmien kasautuminen tietyille ihmisille tai alueille. Ennalta ehkäisevä toiminta on taloudellisesti kannattavaa, kun rikosten ja häiriöiden vahingoista sekä mahdollisesta rikosprosessista ja kriminaalihuollosta aiheutuvat kulut pienenevät. Taloudellisesti merkittävää on myös rikosten ja onnettomuuksien uhrien ja rikosten tekijöiden menetetty työpanos. Yhteiskunnallisen osallisuuden kokemus, terveys, työ, toimeentulo ja läheiset ihmissuhteet ehkäisevät parhaiten syrjäytymistä. Keskeistä syrjäytymisen ehkäisyssä ovat niiden ohella universaalit ja toimivat sosiaali- ja terveystaloudet sekä riittävät sosiaaliturvaetudet. Samalla tulee vahvistaa monialaisia hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen toimenpiteitä yhteistyössä kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.

Hallinnonalojen välistä koordinaatiota eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämisen sekä arjen turvallisuuden parantamisen välillä vahvistetaan yhteistyössä kuntien kanssa. Selvitetään olemassa olevien rakenteiden ja toimintojen, kuten esimerkiksi sisäisen turvallisuuden kansallisen yhteistoimintamallin, rikosentorjuntaneuvoston ja kansanterveyden neuvottelukunnan, tarvittavat uudelleenjärjestelyt ja vahvistaminen vaikuttavuuden parantamiseksi. Kansanterveyden neuvottelukunta valmistelee ehdotuksen poikkihallinnollisen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen rakenteiden uudistamiseksi valtionhallinnossa ja samalla varmistetaan lainsäädäntöpohja toiminnalle, kun kansanterveyslaki kumotaan. Jatketaan valtioneuvoston "Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030"-periaatepäätöksen toimeenpanoa osana eri hallinnonalojen ja toimijoiden toimintaa. Lisäksi selvitetään, mitkä syrjäytymisen sekä eriarvoistumisen muodot liittyvät vahvimmin erilaisiin turvallisuusongelmiin, ja laaditaan tämän perusteella poikkihallinnollisia toimintakokonaisuuksia niiden vähentämiseksi. Tapaturmia ehkäistään toimeenpanemalla "Turvallisesti kaiken ikää – koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelma 2021–2030".

Turvallisuustoimijoiden viestinnässä otetaan huomioon yhteiskunnallinen viestintäympäristö entistä vahvemmin. Tahallista vastakkainasettelua ja uhkakuvia luovaan keskusteluun tuodaan faktatietoa. Ihmisten käsityksen omasta turvallisuudestaan tulee perustua todennettuihin faktoihin rikollisuuden ja muiden ongelmien määrästä ja kohdentumisesta. Samalla viranomaisten tulee kuulla ihmisten huolia ja osallistaa heitä turvallisuussuunnitteluun. Sisäministeriössä käynnistynyttä turvallisuuden tunteen seurantatyötä kehitetään edelleen. Poikkihallinnollinen strategisen turvallisuusviestinnän yhteistyö vakiinnutetaan keskeisten toimijoiden välillä.

Turvallisuuspalveluja kehitetään ihmisten erilaiset tarpeet huomioiden ja ihmisten välistä eriarvoisuutta vähentäen. Uhrikokemusten kasautumisen estäminen on turvallisuusviranomaisten keskeinen tehtävä tulevaisuudessa. Viranomaistoiminnalta edellytetään, että rikosprosessin rinnalla uhrin ja tekijän ohjataan tehokkaasti ja järjestelmällisesti sellaisen avun piiriin, joka estää ongelmien syntymistä uudelleen. Näitä ovat sosiaali- ja terveydenhuollon yleisten palvelujen lisäksi rikosten uhreille suunnatut rikosuhripalvelut ja rikosten

tekijöille suunnatut väkivallan katkaisu- ja muut ohjelmat. Näin puretaan yhteiskunnallista syrjäytymistä ja sen kielteisiä turvallisuusvaikutuksia. Tällaisia ovat väkivallan kasautumisen lisäksi esimerkiksi yritysten välisen kilpailun vääristyminen laittoman työvoiman hyväksikäytön myötä. Tilastointia sekä sisäisen turvallisuuden tilan seuranta uudistetaan niin, että eri väestöryhmille tyypilliset turvallisuusongelmat ja niiden juurisyyt tulevat nykyistä paremmin esille ja niihin puututaan tehokkaasti.

Suomi on sitoutunut kansainvälisin sopimuksin torjumaan lähisuhte- ja perheväkivaltaa sekä lapsiin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa ja riistoa. Suomi toteuttaa sopimuksia muun muassa Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman sekä Väkivallaton lapsuus-toimenpidesuunnitelman toimenpitein.

Poliisin ennalta estävässä toiminnassa huolehditaan siitä, että poliisi kohtaa nuoria ja heille syntyy positiivisia kohtaamisia, jotka vahvistavat nuorten luottamusta poliisiin ja madaltavat kynnystä kääntyä poliisin puoleen ongelmissa. Laajennetaan nuorten rikoskierrettä ehkäisevä ankkuritoiminta vahvemmin osaksi koulujen ja oppilaitosten kiusaamisen vastaista toimintaa, ja vahvistetaan poliisin ja koulujen välistä yhteistyötä laajasti muun muassa kummipoliiseilla. Ankkuritoiminnassa myös ehkäistään jengiytymistä ja väkivaltaista radikalisoitumista. Vahvistetaan osallisuutta, hyvinvointia ja turvallisuutta kouluissa. Toteutetaan toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Toteutetaan kansallista lasten ja nuorten turvallisuuden edistämisen ohjelmaa, jolla ehkäistään tapaturmia, itsemurhia ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. Eriytyisen haavoittuvassa asemassa olevien eli sijaishuollosta karanneiden lasten tilannetta parannetaan nykyistä tehokkaammalla moniviranomaisyhteistyöllä. Varmistetaan tämän edellyttämän lainsäädännön ja toimintatapojen ajantasaisuus.

Paikallis- ja aluetason turvallisuusyhteistyötä eri toimijoiden välillä vahvistetaan ennakkoiden myös valmisteilla olevien hyvinvointialueiden roolia. Ennalta ehkäisevä yhteistyö turvataan määrittelemällä sen vastuut, toimijoiden väliset suhteet ja toimintaedellytykset osana aluehallinnon uudistuksia. Kuntien kykyä tehdä turvallisuustyötä vahvistetaan tiedolla ja työkaluilla. Poliisi, pelastustoimi ja muut viranomaiset osallistuvat kansallisesti ja paikallisesti ennalta estävään yhteistoimintaan. Aluehallinnon varautumisen ja häiriötilanteiden hallinnan toimintamalleja ja valtakunnallista yhdenmukaisuutta kehitetään siten, että ne vastaavat toimintaympäristön riskejä. Turvallisuusyhteistyö mahdollistaa sisäisen turvallisuuden ylläpitämisen myös syrjäisimmillä alueilla.

Kolmannen sektorin toimijoita hyödynnetään nykyistä enemmän viranomaisten tukena ja koordinaatiossa normaaliolojen lisäksi häiriötilanteiden ja poikkeusolojen aikaisessa toiminnassa, esimerkkeinä Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö jäsenjärjestöineen, vapaaehtoinen pelastuspalvelu ja Suomen Punaisen Ristin toiminta. Myös huoltovarmuustoimenpiteiden toteutuksessa merkittävässä asemassa on julkisen ja yksityisen sektorin

kumppanuus. Ihmisten, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien, kykyä selviytyä häiriötilanteista parannetaan muun muassa huomioimalla heidät osana varautumista ja valmiussuunnittelua.

5.2 Varmistamme, että kaikki väestöryhmät voivat luottaa viranomaisiin ja yhteiskuntaan

Luottamus sisäisen turvallisuuden viranomaisiin pidetään korkeana. Palvelujen alueellinen kattavuus ja näkyvyys turvataan. Luottamus syntyy päivittäisistä kohtaamisista ja siitä, että viranomaiset hoitavat vastuullaan olevat tehtävät tehokkaasti, ymmärrettävästi ja hyvän hallinnon periaatteita noudattaen sekä kohtelevat kaikkia ihmisiä yhdenvertaisesti ja kunnioittavasti. Poliisin läsnäoloa ja näkyvyyttä vahvistetaan erityisesti alueilla, joissa on heikoin palvelutaso. Koulutuksella ja henkilöstön rekrytoinnilla huolehditaan, että turvallisuusviranomaisten tosiallinen palvelukyky turvataan suomen ja ruotsin kielellä (erityisesti poliisi, hätäkeskus ja pelastus). Vahvistetaan saamen kielilain veloitteiden käytännön toteuttamista turvallisuusviranomaisten toiminnassa. Lisätään viranomaispalvelua ja viestintää viittomakielellä ja yleisimmin Suomessa käytettävillä vierailija kielillä.

Suomessa estetään sellaisten asuinalueiden synty, joissa rikollisuuden riski ja turvattomuuden tunne ovat korkealla sekä luottamus viranomaisiin heikkoa. Lähiöohjelman tavoitteita toteutetaan ja tilanteen kehitystä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. Poliisin ennalta estävää toimintaa kohdennetaan erityisesti tällaisille alueille.

Toimeenpannaan rasismiin vastainen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelma. Viranomaisten ja muiden turvallisuustoimijoiden osaamista parannetaan niin, että ne pystyvät toiminnallaan vähentämään turvallisuutta heikentäviä vastakkainasetteluja. Myös viranomaisten osaamista kohdata erilaisia vähemmistöjä sekä rikosten ja onnettomuuksien uhreja on kehitettävä.

Edistetään eri taustoista tulevien ihmisten hakeutumista poliisi- ja pelastajakoulutukseen sekä muihin turvallisuusalan tehtäviin. Turvallisuusviranomaisten korkea luottamus edellyttää, että viranomaisten henkilöstö edustaa yhteiskuntaa laajasti: eri sukupuolia, kieliryhmiä ja etnisiä ryhmiä.

5.3 Hälytyspalvelumme toimivat ja apua on saatavilla nopeasti

Hätäilmoituksiin vastataan nopeasti kaikkialla Suomessa. Alueellinen yhdenvertaisuus kii-reellisen avun saannissa turvataan. Hälytyspalvelujen saatavuutta ja viranomaisten näky-vyyttä erityisesti heikoimman palvelutason alueilla parannetaan. Luodaan valtakunnal-linen, eheä ja yhteen toimiva osoitetietojärjestelmä. Hätäkeskuspalvelut ovat saavutet-tavia ja tietoturvallisia. Verkottunutta hätäkeskustietojärjestelmää kehitetään edelleen. Poliisin vasteaikojen kohtuullisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota enimmäisvasteaika-selvityksen mukaisesti, ja poliisitoimessa vuonna 2020 aloitettua tietojohdoista voimava-rojen kohdentamista heikoimman palvelutason alueille jatketaan. Rajavartiolaitoksen läs-näolo turvataan itärajan ja saariston harvaan asutulla alueella vähintään nykytasoisesti. Kaluston uusimisella parannetaan Rajavartiolaitoksen vastetta hätätilanteissa. Pelastustoim-en uudelleen organisoinnilla turvataan pelastustoiminnan, onnettomuuksien ennalta ehkäisyn ja häiriötilanteisiin varautumisen korkea taso koko maassa.

Pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan koulutusjärjestelmät uudistetaan. Näin turva-taan osaava ja riittävä henkilöstö toimialojen palveluihin. Yhteistyötä valtiollisten ja alueen pelastustoimen viranomaisten välillä kehitetään. Pelastuslaitosten sosiaali- ja terveyden-huollolle tuottaman ensihoitopalvelun synergia turvataan ja moniammatillinen osaami-nen hyödynnetään kaikissa turvallisuustilanteissa. Ensihoitopalvelun toimintakyky ja kapa-siteetti turvataan. Sairaanhoidopiirit voivat tuottaa sitä omana palvelunaan ja hankkia sen myös pelastustoimelta ja yksityisiltä palveluntuottajilta.

Meripelastuksen ja ympäristövahinkojen torjunnan johtamisjärjestelmä pidetään luotetta-vana uusimalla johtamisen tietojärjestelmät.

5.4 Paljastamme ja selvitämme rikoksia tehokkaasti ja tuloksellisesti

Palautetaan poliisin kyky torjua kaikkea rikollisuutta tehokkaasti, mukaan lukien lievempiä rikoksia. Rikoksia paljastetaan ja selvitetään nykyistä enemmän muun muassa analyysitoi-mintaa kehittämällä.

Vakavien henkeen ja terveyteen kohdistuvien sekä muiden yhteiskunnalliselta vaikutuk-seltaan merkittävien rikosten selvitystaso säilytetään korkeana ja tutkinta-aika kohtuul-lisena. Talous-, ympäristö ja huumausainerikosten torjunta ja rikoshyödyn takaisinsaanti sekä ihmiskaupan, viharikosten ja uhkailun sekä lapsiin kohdistuvien rikosten, erityisesti seksuaalirikosten, paljastaminen ovat tärkeitä prioriteetteja.

Rikosasioiden käsittelyä nopeutetaan varmistamalla parempi yhteistyö syyttäjän ja poliisien kesken. Esitutkintayhteistyön toimivuutta ja keinoja tehostaa rikosprosessia arvioidaan oikeusministeriön asettamassa työryhmässä ja tutkimushankkeessa. Lisäksi toteutetaan useita rikosvastuun tehostamiseen ja rikosprosessin keventämiseen tähtäviä toimenpiteitä tavoitteena lyhentää koko oikeudellisen prosessin käsittelyaikoja.

Matalan kynnyksen ilmoitusmahdollisuuksia ja muita auttamiskeinoja erityisen haavoittuvassa asemassa olevien uhrien auttamiseksi parannetaan. Monet vakavimmista ja toistuvista yksilöön kohdistuvista rikoksista, kuten ihmiskauppa, lähisuhdeväkivalta sekä seksuaalirikokset, ovat pääosin piilorikollisuutta ja uhrit ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. Uhrien tukijärjestelmän kehittäminen edesauttaa rikosten ilmituloa ja ylläpitää luottamusta oikeusjärjestelmään. Viranomaisten voimavaroja ja käytäntöjä vahvistetaan niin tekojen paljastamisessa kuin selvittämisessä. Puretaan ihmiskaupan ilmitulon esteitä ja kehitetään viranomaisten keinoja puuttua ihmiskauppaan. Tehdään yhteistyötä järjestöjen kanssa.

Rajat ylittävä rikollisuus edellyttää yhä tiiviimpää kansainvälistä yhteistyötä sekä kansainvälisten tietojärjestelmien tehokkaampaa hyödyntämistä.

5.5 Tunnistamme ja torjumme kansallisen turvallisuuden uhkia

Kansallisen turvallisuuden uhkiin varautumisessa ja vastaamisessa tiivistetään yhteistyötä sekä valtioneuvostossa että viranomaisten kesken. Yhteisiä valmiussuunnitelmia, turvallisuusviranomaisten toimivaltuuksia ja valmiuslainsäädäntöä kehitetään johdonmukaisesti ja riskiperusteisesti.

Määritetään kansallinen kriittinen infrastruktuuri ja selvitetään sen suojaamiseen liittyvät lainsäädäntötarpeet. Viranomaisten toimintakyky varmistetaan myös yllättävissä tai nopeasti eskaloituvissa tilanteissa, joita on vaikea ennakoida tai määritellä etukäteen. Kybertoimintaympäristö on yhä merkittävämpi rajapinta, jolla vaikutetaan Suomen kansalliseen turvallisuuteen. Kybertoimintaympäristön uhkia ja siihen liittyviä kansallisia kehittämistoimia arvioidaan laaja-alaisesti kyberturvallisuusstrategian kehittämissuunnitelmassa mainituissa toimenpiteissä sekä käynnistettävässä selvitystyössä, jossa arvioidaan viranomaisten toimintaedellytykset kansallisen kyberturvallisuuden varmistamisessa, kyberrikollisuuden torjunnassa, ja kyberpuolustuksessa sekä nopeasti kehittyvissä yhteiskunnan kyberturvallisuutta uhkaavissa tilanteissa, ottaen huomioon kansallisen ja kansainvälisen uhkaympäristön jatkuva kehittyminen.

Turvallisuusympäristön muutos ennakoimattomampaan suuntaan korostaa tiedustelulla hankitun analysoidun tiedon merkitystä päätöksenteossa. Tiedustelutoiminnan ohjaus- ja valvontatoimintaa kehitetään edelleen. Samoin varmistetaan, että tiedustelutieto tavoittaa oikea-aikaisesti kaikki kansallisen turvallisuuden suojaamiseen osallistuvat toimijat ja tukee perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä viranomaisten ja yhteiskunnan normaalia toimintaa. Tiedustelulakien mukanaan tuomat resurssitarpeet koordinoidaan yhdessä sisä- ja puolustusministeriön hallinnonalojen kanssa. Hallitus antaa eduskunnalle selonteon tiedustelulakeihin liittyen vuoden 2021 loppuun mennessä.

Kyky suojata väestöä myös sotilaallisilta ja esimerkiksi säteilyyn liittyviltä uhkilta perustuu osaltaan kattavaan väestönsuojelujärjestelmään. Suurimmat haasteet liittyvät suurten väestönsuojien kunnossapitoon. Toteutetaan vuosina 2021–2022 selvitys väestönsuojelun tilasta, väestönsuojakannan ja -suojapaikkojen kunnosta sekä kohdentumisesta.

Siviilivalmiuden valtakunnallista johtamista ja ohjausta vahvistetaan.

Rajavartiolaitoksen kykyä aluevalvontaan ja alueellisen koskemattomuuden turvaamiseen sekä maanpuolustukseen kehitetään tiiviissä yhteistyössä Puolustusvoimien kanssa.

5.6 Toimimme aktiivisesti ja ennakoivasti kansainvälisessä yhteisössä

Pelastustoimen ja siviilivalmiuden kansainvälinen toiminta tukee kansallisia järjestelyjä tehokkaasti.

Osallistumalla kansainvälisiin kriisinhallinnan tehtäviin tuotetaan turvallisuutta myös suomalaisille. Kriisinhallinnalla voidaan toimia mm. terrorismia vastaan tai vaikuttaa muuttoliikkeen taustalla vaikuttaviin syihin. Siviilikriisinhallinnan voimavaroja kasvatetaan mahdollistamaan vähintään 150 asiantuntijan lähettäminen vuosittain kansainvälisiin tehtäviin. Kriisinhallintakeskuksen tehtävistä saamaa tietoa hyödynnetään vahvemmin Suomen sisäisen turvallisuuden ulkoisten ulottuvuuksien ennakoinnissa. Tällä tuetaan myös Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittista päätöksentekoa. Asiantuntijoita lähetetään ulko- ja turvallisuuspoliittisten painopisteiden mukaisesti priorisoituihin tehtäviin mukaan lukien ne tehtävät, joiden kautta voidaan osaltaan vaikuttaa terrorismin, kansainvälisen rikollisuuden ja hallitsemattoman muuttoliikkeen ehkäisyyn.

Pelastustoimen kansallisia suorituskykyä ja kykyä antaa ja vastaanottaa kansainvälistä apua kehitetään hyödyntäen täysimääräisesti kansainvälisiä järjestelyjä ja rahoitusmekanismeja, erityisesti EU:n rescEU-rahoitusta. Panostetaan pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Maahanmuuttovirasto panostaa päätöksenteon laatuun ja asioiden käsittelyyn niille asetetuissa määräajoissa perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen sekä kehittää tavoitteellisesti henkilöstönsä osaamista. Lupaprosessit suunnitellaan aiempaa asiakaslähtöisemmin, ne ovat sujuvia ja mahdollisimman pitkälle automatisoituja lupatyyppeiden erityispiirteet ja yksilöllinen käsittely huomioon ottaen. Maahanmuuttoviraston palvelut turvaavat yhteiskunnan elinvoimaisuutta ja vastaavat elinkeinoelämän ja työmarkkinoiden tarpeisiin. Vastaanotto-, säilöönnotto- ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmien ylläpito ja ohjaus on laadukasta ja paikkamäärät vastaavat tarvetta. Kansainvälisten velvoitteiden mukaisen turvapaikkaprosessin ja siihen liittyvien palautusten tulee olla tehokkaita ja oikeusvarmoja. Kehittämällä EU:n yhteistä kokonaisvaltaista järjestelmää Suomi pystyy yhdessä muiden jäsenmaiden kanssa vastaamaan globaalin muuttoliikkeen tuomiin mahdollisuuksiin ja haasteisiin.

Osallistumista eurooppalaisen raja- ja merivartioston toimintaan lisätään vuosittain rajat ylittävän rikollisuuden haittavaikutusten ennalta ehkäisemiseksi ja estämiseksi. Yhteisiä voimavaroja ja tukea hyödynnetään myös Suomessa.

5.7 Laadukkaat palvelut edellyttävät riittäviä voimavaroja

Viranomaisten rahoitustarpeita koskevat asiat käsitellään ja niistä päätetään valtiontalouden menokehityksen puitteissa valtion talousarviossa ja julkisen talouden suunnitelmassa sovittaen ne yhteen muiden julkisen talouden menotarpeiden kanssa. Rahoitustarpeiden kattamiseksi hyödynnetään käytettävissä olevat EU:n rahoitusvälineet. EU:n asettamat lisävelvoitteet pyritään rahoittamaan lisääntyvillä EU-varoilla.

Valtiontalouden näkymät ovat julkisen talouden suunnitelmakaudella 2022–2025 epävarmat eikä lisäresurssitarpeisiin voitane sen aikana vastata kaikilla hallinnonaloilla tarvetta vastaavalla tavalla. Tämä koskee myös sisäisen turvallisuuden palvelujen resurssitarpeita.

Suomen säilyttäminen tulevaisuudessa maailman turvallisimpana maana edellyttää panostusta sisäisen turvallisuuden laadukkaisiin palveluihin ja osaavaan henkilöstöön. Viranomaisten perustehtävät muuttuvat yhä vaativammiksi, ja EU- ja kansallisesta lainsäädännöstä tulee uusia velvoitteita. Myös kansainvälisen tiedonvaihto- ja yhteistoimintakyvyn vaatimukset kasvavat.

Sisäisen turvallisuuden palvelujen ylläpitäminen ja kehittäminen koko Suomen alueella edellyttää riittävää, oikein kohdennettua rahoitusta henkilöstömenoihin, toimitilamenoihin, kalustoon ja ICT-järjestelmiin, sekä henkilöstön ammatillisen osaamisen jatkuvaa kehittämistä. Sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon pysyvän henkilöstömäärän säilyttäminen vuoden 2020 tasolla edellyttää lisäresursseja.

Erityisesti poliisin, Rajavartiolaitoksen sekä Tullin perusajoneuvokaluston ylläpitäminen ja uudistaminen edellyttävät riittävää resursointia. Myös pelastustoimen kalusto, mukaan lukien materiaallinen varautuminen ja materiaallisen avun antaminen suuronnettomuuksiin, vaativat investointeja.

Sisäisen turvallisuuden viranomaiset käyttävät monipuolisesti ja ennakoivasti uutta teknologiaa. Se vapauttaa henkilöresursseja ja hillitsee kustannuspaineita pitkällä aikavälillä. Robotiikalla, automatisaatiolla ja tekoälyllä voidaan muun muassa tunnistaa poikkeamia sekä tasapainottaa tehtävien monimutkaistumista ja kasvavia laatuvaatimuksia.

Poliisien henkilötyövuosimäärää nostetaan hallitusohjelman mukaisesti. Tällä parannetaan poliisin läsnäoloa heikomman palvelutason alueilla sekä ihmiskauppa-, talous- ja IT-rikosten torjuntaa, ja lisätään erityisesti nuoriin kohdistuvaa ennalta estävää toimintaa.

Rikosprosessia tarkastellaan kokonaisuutena. Poliisien määrän kasvaessa on huomioitava, että poliisin rikostorjuntaan kohdentamat lisävoimavarat edellyttävät yhteensä vastaavan suuruista lisäystä rikosprosessin myöhemmissä vaiheissa syyttäjänlaitoksessa, oikeusavussa, tuomioistuimissa ja rangaistusten täytäntöönpanossa.

Turvataan Rajavartiolaitoksen valtakunnalliset suorituskyvyt. Viedään päätökseen kahden ulkovartiolaivan uusimishanke. Maa- ja merirajan valvontajärjestelmän uudistaminen on käynnistetty.

Pelastustoimen toimintavalmiuden saattaminen pelastuslaissa säädetylle tasolle edellyttäisi arvioiden mukaan pelastuslaitoksille lisää noin 750 henkilötyövuotta päätoimista henkilöstöä nykyisten 6 200 lisäksi ja noin 450 sopimuspalokuntalaista nykyisten 15 350 lisäksi. Pelastustoimen varallaolojärjestelmän korvaaminen vaatisi lisäksi arviolta noin 200 päätoimista henkilöä. Pelastustoimen toimintaedellytyksiä ja tarvittavaa henkilöstömitoitusta arvioidaan pelastustoimen uudistuksessa osana sote-uudistusta.

Viranomaistoiminnassa on tunnistettu useita kehittämiskohteita, joihin vastaaminen vuoteen 2030 mennessä on tärkeää Suomen ja Suomessa olevien ihmisten turvallisuuden takaamiseksi.

- Turvata poliisin riittävä läsnäolo ja hälytysvaste kaikkialla Suomessa niin normaalioloissa kuin häiriötilanteissa, ennalta ehkäisevän painopisteen vahvistaminen sekä kyky torjua myös lievempiä rikoksia. Tämä tarkoittaisi arviolta 8 200 poliisia vuonna 2030, mikä olisi saavutettavissa ilman merkittäviä lisäinvestointeja poliisikoulutusjärjestelmään.
- Huomioida oikeudenhoidon ja rangaistusten täytäntöönpanon vahvistamisessa poliisien määrän kasvun vaikutukset hallinnonalan työmäärään.

- Varmistaa terveet ja turvalliset toimitilat, jotka tukevat viranomaisten toimintaa ja tarpeita. Toimitilojen ja kaluston uudistamisella on merkittävä vaikutus ilmastotavoitteiden saavuttamisessa.
- Taata turvallisuusviranomaisten kaluston suorituskyky. Korjausvelka on tärkeä purkaa suorituskyvyn takaamiseksi.
- Turvata Suojelupoliisin uuden tiedustelupalveluroolin täysimääräisen saavuttamisen edellyttämien tietojärjestelmien kehittäminen ja ylläpito.
- Varmistaa Rajavartiolaitoksen kyky vastata rajaliikenteen odotettuun kasvuun sekä kyky varautua rajatilanteen muutoksiin. Tämä tarkoittaisi arviolta henkilöstömäärän vakiinnuttamista 3 000 henkilötyövuoden tasolle. Dornier-valvontalentokoneiden tekninen käyttöikä päättyy viimeistään vuonna 2025. Lisäksi AB/B 412 -helikopterikalusto sekä merellinen kelirikko- ja matalien vesialueiden pelastusaluskalusto tulevat käyttökänsä päähän 2020-luvun loppupuolella.
- Turvata Tullin kyky varmistaa rajat ylittävän liikenteen turvallisuus verkkokautaan jatkuvasti kasvaessa sekä henkilöiden rajaliikenteen ja kaupallisen tavaraliikenteen toipuessa aiemmalle korkealle tasolle. Tämä tarkoittaisi arviolta sisäisen turvallisuuden tehtävissä toimivien virkamiesten henkilöstömäärän nostamista 120 henkilötyövuodella noin 1 070 henkilön tasolle.
- Turvata Häätäkeskuslaitoksen laadukkaat palvelut niin normaalioloissa kuin häiriötilanteissa. Tämä tarkoittaisi arviolta henkilöstömäärän nostamista nykyisestä 40 henkilötyövuodella.
- Huolehtia hätäkeskustoiminnan tietojärjestelmien sekä tietoliikennetyksien ja EU-vaatimusten mukaisen vaaratiedottamisjärjestelmän kehittämisestä.
- Varmistaa pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan suorituskyky ja voimavarat ottaen huomioon kansalliset ja alueelliset palvelutarpeet.
- Varmistaa pelastustoimen ja siviilivalmiuden valtakunnallisen johtamisen ja valmisteilla olevien hyvinvointialueiden ohjauksen edellyttämät voimavarat valtioneuvostossa.
- Huolehtia pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan koulutusjärjestelmien uudistamisesta.
- Varmistaa Suomen vetovoimaisuus kansainvälisten osaajien näkökulmasta, ja taata laadukkaat ja nopeat maahanmuuton lupaprosessit sekä oikeusturvan takaava kansainvälisen suojelun järjestelmä. Tämä edellyttäisi Maahanmuuttoviraston henkilöstömäärän säilyttämistä noin 900 henkilötyövuoden tasolla, minkä lisäksi viraston ja sen palvelujen digitaalinen kehitys on turvattava.

Ministeriöiden arvion mukaan sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon edellä mainittuihin tarpeisiin vastaaminen ja riittävien palveluiden turvaaminen tarkoittaisi pysyvän rahoituksen tasokorotusta noin 10 prosentilla vuoden 2020 kehystasosta vuoteen 2030 mennessä, jos valtiontaloudelliset edellytykset sen sallivat.

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVESTO
valtioneuvosto.fi
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN: 978-952-383-769-0 PDF
ISSN: 2490-0966 PDF